

2007

SIA "AC Konsultācijas"

PĒTĪJUMS PAR SABIEDRĪBAS ETNISKĀS INTEGRĀCIJAS VEICINĀŠANAS POLITIKAS INSTRUMENTIEM

[Šis pētījums tiek veikts SIF Grantu shēmas "Sabiedrības integrācijas veicināšana Latvijā" projekta "Pētījums par etnisko integrāciju Jelgavas pilsētā (līguma Nr. 2005/017-495-03-01/3-01/3-6/25) ietvaros.]

Satura rādītājs

Kopsavilkums.....	3
Pētījuma mērķis un īstenošanas principi.....	4
Sabiedrības etniskās integrācijas tiesiskais pamats	5
Projektu kopsavilkuma apskats.....	11
Sabiedrības integrācijas process Latvijas lielākajās pilsētās	12
Esošās situācijas raksturojums	12
Sabiedrības etniskā integrācija Igaunijā.....	19
Etniskās integrācijas procesi Narvā.....	22
Sabiedrības etniskās integrācijas prakse Vācijā	27
Vācijas pilsētas Nirnbergas piemērs	33
Secinājumi	37
Ieteikumi	38
Pielikumi	40
1. Tabula "LR pastāvīgo iedzīvotāju nacionālais sastāvs republikas pilsētās uz gada sākumu (2003.-2007.g.).	
2. Interviju transkripti.	
3. Tabula "Interesantāko etniskās integrācijas jomā realizēto projektu apkopojums no 1998. līdz 2007.gadam Latvijā".	

Kopsavilkums

Pētījuma mērķis bija noskaidrot etniskās integrācijas pieredzi lielākajās Latvijas pilsētās (Daugavpilī, Liepājā, Jūrmalā, Ventspilī un Rēzeknē) un noteikt veiksmīgākos etniskās integrācijas politikas instrumentus.

Pētījuma gaitā tika veikts esošās situācijas novērtējums visās republikas nozīmes pilsētās un noskaidrots pašvaldību viedoklis par etnopolitisko situāciju un integrācijas veicināšanas metodēm, kā arī apkopotī kopš 1998.gada etniskās integrācijas jomā veiktie pētījumi.

Pētījuma gaitā iegūtā informācija liecina, ka sadzīviskā līmenī Latvijā nepastāv etnopolitiskā spriedze un nav vērojami starpnacionāli konflikti. Visās lielajās pilsētās mazākumtautību pārstāvji ir izveidojuši savas nacionālās (kultūras) biedrības. Vairums no tām aktīvi darbojas sava etniskuma saglabāšanā, piedalās pilsētas attīstības procesos un sadarbojas ar pārējām etnisko kopu biedrībām, tādējādi veidojot vienotu, multikulturālu un sabiedriski aktīvu sabiedrību. Nesaskaņas rodas nevis starp etniskajām, bet lingvistiskajām grupām (t.i. starp latviski un krieviski runājošajiem). Kā biežākie nesaskaņu iemesli tika minēti: neiecietība, vēstures faktu atšķirīgā interpretācija, politisko spēku cīņa par elektorātu un provokācijas.

Pētījuma mērķis un īstenošanas principi

Pētījuma mērķis ir noteikt piemērotākos politikas instrumentus sabiedrības etniskās integrācijas veicināšanai Jelgavas pilsētā.

Pētījuma uzdevumi ir:

- identificēt esošo situāciju un problēmas;
- izvērtēt normatīvo aktu bāzi, kas regulē sabiedrības integrācijas jautājumus;
- veikt sabiedrības etniskās integrācijas procesa analīzi citās Latvijas pilsētās;
- noskaidrot sabiedrības etniskās integrācijas pieredzi citur Eiropas Savienībā;
- izstrādāt priekšlikumus sabiedrības etniskās integrācijas uzlabošanai Jelgavā.

Esošās situācijas identificēšanai un Latvijas sabiedrības integrācijas procesa analīzei ir izmantoti Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes dati, Latvijas Republikas Saeimas, Ministru kabineta normatīvie akti, kā arī pašvaldību tiesību akti. Ir ņemti vērā Latvijas lielāko pilsētu pašvaldību atbildīgo speciālistu viedokļi.

Sabiedrības etniskās integrācijas procesa un darbības pieredzes analīze tika veikta Daugavpilī, Jūrmalā, Liepājā, Rēzeknē, Rīgā un Ventspilī, intervējot pašvaldību integrācijas speciālistus.

Sabiedrības etniskās integrācijas tiesiskais pamats

Etniskā integrācija ietver sevī divus aspektus – mazākumtautību etniskuma stiprināšanu un pilsoniskās identitātes stiprināšanu, kas veicina etnisko minoritāšu iekļaušanos sabiedrībā un valsts sociālekonomiskajos procesos. Sabiedrības etnisko integrāciju Latvijas Republikā tieši neregulē kāds konkrēts likums, nav arī definēts etniskās integrācijas jēdziens, taču gan Latvijas Republikas Satversme, gan arī virkne citu likumu un normatīvo aktu nosaka nediskriminējošu attieksmi pret mazākumtautībām, indivīdu tiesības lietot savu valodu un izkopt savu etnisko identitāti. Sabiedrības integrācijas koncepcija, kurā izvirzītais mērķis stiprināt pilsonisko identitāti uz kopīgu vērtību pamata, ir devis stimulu sabiedriskās domas atbalstam, lai ikviens mazākumtautību pārstāvis varētu kļūt par šīs valsts lojālu un patriotisku pilsoni, iekļauties sabiedrībā un veicināt tās attīstību.

15.02.1922. likuma "**Latvijas Republikas Satversme**" 114.pants nosaka, ka personām, kuras pieder pie mazākumtautībām, ir tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību.

19.03.1991. likums "**Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju**" ir pieņemts, lai Latvijas Republikā **visām nacionālajām un etniskajām grupām garantētu tiesības uz kultūras autonomiju un kultūras pašpārvaldi**. Saskaņā ar Latvijas Republikas likuma "Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju" 2. pantu tautības ieraksts pasē var tikt mainīts pēc pilsoņa lūguma.

15.06.1994. likums "**Par vārda, uzvārda un tautības ieraksta maiņu**" paredz iespēju vienu reizi mainīt tautības ierakstu. Likuma 11.pantā ir atrunāti tautības ieraksta maiņas iesniegumam pievienojamie dokumenti un panta trešā daļa nosaka, ka, ja iesniedzējs vēlas, lai pasē vai citos personu apliecinošos dokumentos tiktu ierakstīta tautība "lībietis (līvs)", un ar šā panta pirmās daļas 2.punktā minētajiem dokumentiem to nav iespējams pierādīt, tautības ieraksta maiņas iesniegumam pievienojams Ministru kabineta noteiktas lībiešu (līvu) organizācijas atzinums par viņa etnisko izcelsmi.

24.11.1994. likuma "**Par Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības vienošanos par pārceļošanas procesu regulēšanu un pārceļotāju tiesību aizsardzību**" 2.pants nosaka, ka persona, kura brīvprātīgi pārceļas no Krievijas Federācijas uz savu Dzimteni, uz Latvijas Republiku — **savas pilsonības vai etniskās izcelsmes valsti, ir repatriants**. Savukārt likuma 9.pants nosaka, ka puses savā teritorijā nodrošina pārceļotāju un viņu ģimenes locekļu aizsardzību pret jebkādam vardarbības, draudu vai iebaidīšanas formām, kā arī pēc dzimuma, rases, valodas, reliģijas un politiskās pārliecības vai citādu uzskatu, nacionālās, etniskās vai sociālās izcelsmes, mantiskā vai ģimenes stāvokļa pazīmēm, kā no valsts amatpersonu, tā arī privātpersonu, sabiedrisko un citu organizāciju puses.

12.04.1995. likuma "**Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības**" 2.pants nosaka, ka līdztekus Latvijas Republikas Satversmē noteiktajām tiesībām nepilsonim ir tiesības saglabāt savu dzimto valodu un kultūru kultūrnacionālās autonomijas ietvaros, tradīcijas, ja tās nav pretrunā ar Latvijas likumiem, un netikt izraidītam no Latvijas, izņemot gadījumu, kad izraidīšana notiek likumā noteiktajā kārtībā un ir saņemta kādas ārvalsts piekrišana uzņemt izraidāmo personu. Izraidīšana uz valsti, kurā šī persona tiek vajāta rases, reliģijas vai etniskās piederības dēļ, kā arī kolektīva izraidīšana nav pieļaujama.

21.09.1995. likuma "**Repatriācijas likums**" preambula nosaka, ka Latvijas Republika atbalsta tautas atkalapvienošanu un aicina latviešus un lībiešus (līvus), kuri apzinās savu piederību Latvijai, atgriezties etniskajā dzimtenē. Likuma mērķis atbilstoši likuma 1.pantam ir radīt pamatnosacījumus un garantijas, lai latviešu un lībiešu (līvu) izcelsmes personas varētu pārcelties uz pastāvīgu dzīvi Latvijā, veicināt cittautiešu brīvprātīgu atgriešanos savā etniskajā dzimtenē, noteikt ar repatriāciju un izceļošanu saistītās valsts un pašvaldību institūciju funkcijas.

Nacionālo un etnisko grupu izglītības jautājumus reglamentē 29.10.1998. Latvijas Republikas "**Izglītības likums**", kura mērķis atbilstoši minētā likuma 2.pantam ir nodrošināt katram Latvijas iedzīvotājam iespēju attīstīt savu garīgo un fizisko potenciālu, lai veidotos par patstāvīgu un attīstītu personību, demokrātiskas Latvijas valsts un sabiedrības locekli. Likuma 3.pants nosaka, ka katram Latvijas Republikas pilsonim un personai, kurai ir tiesības uz Latvijas Republikas izdotu nepilsoņa pasi, personai, kurai ir izsniegta pastāvīgās uzturēšanās atļauja, kā arī Eiropas Savienības valstu pilsoņiem, kam izsniegta termiņuzturēšanās atļauja, un viņu bērniem ir vienlīdzīgas tiesības iegūt izglītību neatkarīgi no mantiskā un sociālā stāvokļa, rases, tautības, dzimuma, reliģiskās un politiskās pārliecības, veselības stāvokļa, nodarbošanās un dzīvesvietas. Likuma 41.panta 2.daļa paredz, ka **mazākumtautību izglītības programmās papildus iekļauj attiecīgās etniskās kultūras apguvei un mazākumtautību integrācijai Latvijā nepieciešamo saturu.**

19.06.1998. likuma "**Bērnu tiesību aizsardzības likums**" 3.panta 2.daļa nosaka, ka bērna tiesības un brīvības valsts nodrošina visiem bērniem bez jebkādas diskriminācijas — neatkarīgi no bērna, viņa vecāku, aizbildņu, ģimenes locekļu rases, tautības, dzimuma, valodas, partijas piederības, politiskās un reliģiskās pārliecības, nacionālās, etniskās vai sociālās izcelsmes, dzīvesvietas valstī, mantiskā un veselības stāvokļa, dzimšanas vai citiem apstākļiem.

09.12.1999. likuma "**Valsts valodas likums**" mērķis ir noteikts likuma 1.pantā, kas paredz, ka likuma mērķis ir nodrošināt latviešu valodas saglabāšanu, aizsardzību un attīstību, latviešu tautas kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu, tiesības brīvi lietot latviešu valodu jebkurā dzīves jomā visā Latvijas teritorijā, mazākumtautību pārstāvju iekļaušanos Latvijas sabiedrībā, ievērojot viņu tiesības lietot dzimto valodu vai citas valodas, **kā arī latviešu valodas ietekmes palielināšanu Latvijas kultūrvīdē, veicinot ātrāku sabiedrības integrāciju.**

22.07.1994. likuma "**Pilsonības likums**" 10.pants nosaka, ka personu pēc tās lūguma var uzņemt Latvijas pilsonībā naturalizācijas kārtībā. Likumā 12.pantā noteikti naturalizācijas vispārīgie noteikumi, kā, piem., minētais pants nosaka, ka personai, kas vēlas iegūt Latvijas Republikas pilsonību naturalizācijas kārtībā, jāprot latviešu valoda, jāzina Latvijas Republikas Satversmes un konstitucionālā likuma "Cilvēka un pilsoņa tiesības un pienākumi" pamatnoteikumi, valsts himnas teksts un Latvijas vēsture. Naturalizācijas procedūru sīkāk regulē Ministru kabineta 1999.gada 2.februāra noteikumi Nr.34 "Naturalizācijas iesniegumu pieņemšanas un izskatīšanas kārtība", Ministru kabineta 2007.gada 29.maija noteikumi Nr. 353 "Noteikumi par Pilsonības likumā noteikto latviešu valodas prasmes un Latvijas Republikas Satversmes pamatnoteikumu, valsts himnas teksta un Latvijas vēstures zināšanu pārbaudi" un Ministru kabineta 2001.gada 5.jūnija noteikumi Nr.234 "Noteikumi par valsts nodevas apmēru naturalizācijas iesnieguma iesniegšanai". Kārtību, kādā notiek bezvalstnieku un nepilsoņu bērnu, kuri dzimuši Latvijā pēc 1991.gada 21.augusta, atzīšana par Latvijas pilsoņiem, detalizēti regulē Ministru kabineta 1999.gada 2.februāra noteikumi Nr.32 "Kārtība, kādā tiek iesniegts un izskatīts iesniegums par bērna atzīšanu par Latvijas pilsoni", kā arī Ministru kabineta 2007.gada 29.maija noteikumi Nr. 353 "Noteikumi par Pilsonības likumā noteikto latviešu valodas prasmes un Latvijas Republikas Satversmes pamatnoteikumu, valsts himnas teksta un Latvijas vēstures zināšanu pārbaudi". Pilsonības zaudēšanas un atjaunošanas procedūru regulē Ministru kabineta 2001.gada 9.janvāra noteikumi Nr.13 "Latvijas pilsonības zaudēšanas un atjaunošanas dokumentēšanas kārtība" un Ministru kabineta 2000.gada 28.novembra noteikumi Nr.410 "Noteikumi par valsts nodevu par atteikšanās no Latvijas pilsonības un pilsonības atjaunošanas dokumentēšanu".

31.10.2002. likuma "**Imigrācijas likums**" mērķis atbilstoši likuma 2.pantam ir noteikt ārzemnieku ieceļošanas, uzturēšanās, tranzīta, izceļošanas un aizturēšanas kārtību, kā arī kārtību, kādā ārzemniekus tur apsardzībā Latvijas Republikā un izraida no tās, lai nodrošinātu starptautiskajām tiesību normām un Latvijas valsts interesēm atbilstošas migrācijas politikas īstenošanu.

23.03.2000. likuma "**Fizisko personu datu aizsardzības likums**" 2.pants nosaka, ka personas dati, kas norāda personas rasi, **etnisko izcelsmi**, reliģisko, filozofisko un politisko pārliecību, dalību arodbiedrībās, kā arī sniedz informāciju par personas veselību vai seksuālo dzīvi, ir **sensitīvi personas dati, kuru apstrāde ir aizliegta, izņemot likuma 11.pantā atrunātos gadījumus**.

20.06.2001. likumā "**Darba likums**" ir iekļautas tiesību normas, kas izriet no Padomes 2000.gada 29.jūnija direktīvas 2000/43/EK, ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības. Likuma 33.pants paredz, ka darba intervijā nav pieļaujami tādi darba devēja jautājumi, kas neattiecas uz paredzētā darba veikšanu vai nav saistīti ar pretendenta piemērotību šim darbam, kā arī jautājumi, kas ir tieši vai netieši diskriminējoši, it īpaši jautājumi par, piem., nacionālo vai etnisko izcelsmi. Likuma 7.panta 1.daļa nosaka, ka ikvienam ir vienlīdzīgas tiesības uz darbu, taisnīgiem, drošiem un veselībai nekaitīgiem darba apstākļiem, kā arī uz taisnīgu darba samaksu, bet 7.panta 2.daļa nosaka, ka šā panta pirmajā daļā paredzētās tiesības nodrošināmas bez jebkādas tiešas vai netiešas diskriminācijas — neatkarīgi no personas rases, ādas krāsas, dzimuma, vecuma, invaliditātes, reliģiskās, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai sociālās izcelsmes, mantiskā vai ģimenes stāvokļa, seksuālās orientācijas vai citiem apstākļiem.

07.03.2002. likuma "**Patvēruma likums**" mērķis atbilstoši likuma 1.pantam ir saskaņā ar vispārārstītiem starptautiskajiem cilvēktiesību principiem nodrošināt personu tiesības saņemt Latvijas Republikā patvērumu, iegūt bēgļa statusu, pagaidu aizsardzību vai alternatīvo statusu. Likuma 44.pants nosaka, ka etnisku konfliktu dēļ personu grupai var tikt piešķirta pagaidu aizsardzība jeb tiesības noteiktu laiku uzturēties Latvijas Republikā, ja šīm personām ir nepieciešama aizsardzība un tās ir vai ir bijušas spiestas atstāt savu pilsonības valsti vai, ja šīs personas ir bezvalstnieki, — savas iepriekšējās mītnes zemi tieši etnisku konfliktu dēļ.

Ar 20.06.2002. likumu "**Par 1998.gada 17.jūlija Romas Starptautiskās krimināltiesas Statūtiem**" tika pieņemti un apstiprināti 1998.gada 17.jūlija Romas Starptautiskās krimināltiesas Statūti, kuru 6.pants skaidro jēdzienu „genocīds” un nosaka, ka Statūtu mērķiem "genocīds" nozīmē jebkuru darbību, kas tiek veikta nolūkā pilnīgi vai daļēji iznīcināt kādu nacionālu, etnisku, rasu vai reliģisku grupu. Ar Statūtiem tika izveidota Starptautiskā Krimināltiesā, kas ir pastāvīga institūcija un ir tiesīga realizēt savu jurisdikciju pār personām vismagāko starptautiska mēroga noziegumu gadījumos, kā norādīts šajos Statūtos un ir komplementāra nacionālajai kriminālajai jurisdikcijai. Tiesas jurisdikciju un darbību nosaka šo Statūtu noteikumi. Statūtu 21.pants nosaka, ka tiesību normu piemērošanai un interpretācijai saskaņā ar šo pantu jāatbilst starptautiski atzītām cilvēktiesībām un jābūt bez jebkādas nelabvēlīgas atšķirības, kas balstās uz tādiem pamatiem, kā dzimums, vecums, rase, ādas krāsa, valoda, reliģija vai uzskati, politiskie vai citi viedokļi, nacionālā, etniskā vai sociālā izcelsme, labklājība, dzimšana vai cits statuss.

Ar 26.09.2002. likumu "**Par Starptautisko konvenciju pret ķīlnieku sagrābšanu**" tika pieņemta un apstiprināta 1979.gada 17.decembra Starptautiskā konvencija pret ķīlnieku sagrābšanu. Konvencijas 9.pants nosaka, ka pieprasījumu par iespējamā noziedzīgā nodarījuma izdarītāja izdošanu saskaņā ar šo Konvenciju, var neapmierināt, ja pieprasījumu saņēmušajai Dalībvalstij ir pamatots iemesls uzskatīt, ka pieprasījums izdot kādu personu par Konvencijas 1.pantā minētā noziedzīga nodarījuma izdarīšanu ir izteikts ar mērķi, lai vajātu vai sodītu šo personu tās rases, reliģijas, tautības, etniskās izcelsmes vai politisko uzskatu dēļ.

Ar 26.09.2002. likumu "**Par Starptautisko konvenciju par cīņu pret terorisma finansēšanu**" tika pieņemta un apstiprināta 1999.gada 9.decembra Starptautiskā konvencija par cīņu pret terorisma finansēšanu.

Konvencijas 6.pants nosaka, ka katra Dalībvalsts veic nepieciešamos pasākumus, tajā skaitā vajadzības gadījumā pieņemot arī nacionālos normatīvos aktus, lai nodrošinātu, ka noziedzīgās darbības šīs Konvencijas izpratnē nekādos apstākļos netiktu attaisnotas politisku, filozofisku, ideoloģisku, rasu, etnisku, reliģisko vai citu līdzīgu apsvērumu dēļ. Konvencijas 15.pants nosaka, ka nekas šajā Konvencijā netiek interpretēts kā pienākumu uzliekošs izdot vai sniegt savstarpējo tiesisko palīdzību, ja pieprasījumu saņēmušajai Dalībvalstij ir pietiekami nopietns pamats uzskatīt, ka pieprasījums par izdošanu vai savstarpējas tiesiskas palīdzības sniegšanu sakarā ar Konvencijas 2.pantā minētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem ir ticis izteikts tāda iemesla dēļ, lai vajātu vai sodītu kādu personu šīs personas rases, reliģijas, pilsonības, etniskās izcelsmes vai politisko uzskatu dēļ, vai arī ja šāda pieprasījuma izpildīšana kaitētu šīs personas stāvoklim kāda iepriekšminētā iemesla dēļ.

Ar 24.10.2002. likumu "**Par Starptautisko konvenciju par cīņu pret teroristu rīkotajiem sprādzieniem**" tika pieņemta un apstiprināta 1997.gada 15.decembra Starptautiskā konvencija par cīņu pret teroristu rīkotajiem sprādzieniem. Konvencijas 5.pants nosaka, ka katra Dalībvalsts veic nepieciešamos pasākumus, tajā skaitā vajadzības gadījumā pieņemot arī nacionālos normatīvos aktus, lai nodrošinātu, ka šajā Konvencijā minētie noziedzīgie nodarījumi, jo sevišķi gadījumos, kad to mērķis vai nolūks ir izraisīt šausmas sabiedrībā vai noteiktā personu grupā, vai personās, nekādos apstākļos netiktu attaisnoti politisku, filozofisku, ideoloģisku, rasu, etnisku, reliģisku vai citu līdzīgu apsvērumu dēļ, un lai tiem tiktu piemēroti sodi, kas atbilst to smagajam raksturam. Savukārt Konvencijas 12.pants nosaka, ka nekas šajā Konvencijā netiek interpretēts kā pienākumu uzliekošs izdot vai sniegt savstarpējo tiesisko palīdzību, ja pieprasījumu saņēmušajai Dalībvalstij ir pietiekami nopietns pamats uzskatīt, ka pieprasījums par izdošanu vai savstarpējas tiesiskas palīdzības sniegšanu sakarā ar 2. pantā minētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, ir ticis izteikts tāda iemesla dēļ, lai vajātu vai sodītu kādu personu šīs personas rases, reliģijas, pilsonības, etniskās izcelsmes vai politisko uzskatu dēļ, vai arī ja šāda pieprasījuma izpildīšana kaitētu šīs personas stāvoklim kāda iepriekšminētā iemesla dēļ.

Ar 2005.gada 26.maija likumu "**Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību**" tika pieņemta un apstiprināta 1995.gada 1.februāra Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību. Konvencijas 1.pants nosaka, ka nacionālo minoritāšu un tām piederšo personu tiesību un brīvību aizsardzība ir neatņemama starptautiskās cilvēka tiesību aizsardzības daļa un tādējādi iekļaujas starptautiskās sadarbības ietvaros. Konvencija nosaka vienlīdzību un aizsardzību likuma priekšā personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, kā arī apņemas veicināt tādu apstākļu radīšanu personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, kuri saglabātu un attīstītu to kultūru, sargātu to identitātes būtiskos elementus, tas ir, to reliģiju, valodu, tradīcijas un kultūras mantojumu.

2005.gada 21.jūnija likums "**Par Līgumu par Konstitūciju Eiropai**" nosaka diskriminācijas aizliegumu, kultūru, reliģiju un valodu daudzveidību, ar Padomes eirolikumu vai eiroietvarlikumu var noteikt pasākumus, kas vajadzīgi, lai apkarotu diskrimināciju dzimuma, rases vai etniskās izcelsmes dēļ, reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ.

2006.gada 5.oktobra likuma "**Par Konvenciju par kibernetiskajiem un Konvencijas par kibernetiskajiem Papildu protokolu par rasisma un ksenofobijas noziedzīgajiem nodarījumiem, kas tiek izdarīti dator sistēmās**" mērķis ir nodrošināt pusēm rasistiskas un ksenofobiskas dabas noziedzīgu nodarījumu kriminalizēšanu, kas izdarīti dator sistēmās. Ar minēto Konvenciju un tās Papildu protokolu valsts apņemas pieņemt tādus normatīvos aktus un veikt citus nepieciešamos pasākumus, lai savās nacionālajās tiesībās kā noziedzīgu nodarījumu noteiktu ar nodomu izdarītu un neatļautu:

- personas publisku apvainošanu, izmantojot dator sistēmas, tā iemesla dēļ, ka tās pieder grupai, kas tiek šķīrota pēc rases, ādas krāsas, ģimenes, nacionālās vai etniskās piederības, kā arī reliģijas,

- izmantojot datorsistēmas, izteikt draudus personām, kas piederošas kādai grupai tiek šķīrotas pēc rases, ādas krāsas, ģimenes, nacionālās vai etniskās piederības, kā arī reliģijas, nosakot to savos normatīvajos aktos kā nopietnu noziedzīgu nodarījumu.

17.06.1998. **LR Krimināllikuma 78.pants** paredz, ka par darbību, kas apzināti vērsta uz nacionālā, etniskā vai rasu naida vai nesaticības izraisīšanu, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz sešdesmit minimālajām mēnešalgām. Par tādu pašu darbību, ja tā saistīta ar vardarbību, krāpšanu vai draudiem vai ja to izdarījusi personu grupa vai valsts amatpersona, vai uzņēmuma (uzņēmēj sabiedrības) vai organizācijas atbildīgs darbinieks, vai **ja tā izdarīta, izmantojot automatizētu datu apstrādes sistēmu**, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem.

Ar 2007.gada 24.maija likumu "**Par Konvenciju par kultūras izpausmju daudzveidības aizsardzību un veicināšanu**" tika pieņemta un apstiprināta Konvencija par kultūras izpausmju daudzveidības aizsardzību un veicināšanu, kuras mērķi ir aizsargāt un veicināt kultūras izpausmju daudzveidību, radīt nosacījumus, lai kultūras varētu brīvi attīstīties un mijiedarboties savstarpēji labvēlīgā veidā, veicināt starpkultūru saskarsmi, lai attīstītu kultūru mijiedarbību gaisotnē, kurā starp tautām tiek veidota saprašanās; veicināt cieņu pret kultūras izpausmju daudzveidību un padziļināt izpratni par tās vērtību vietējā, valsts un starptautiskā līmenī, stiprināt starptautisko sadarbību un solidaritāti partnerattiecību veidā, lai jo īpaši paaugstinātu jaunattīstības valstu spēju aizsargāt un veicināt kultūras izpausmju daudzveidību.

Ar 2006.gada 26.oktobra likumu "**Par Stabilizācijas un asociācijas nolīgumu starp Eiropas Kopienām un to dalībvalstīm, no vienas puses, un Albānijas Republiku, no otras puses**" tika pieņemts un apstiprināts 2006.gada 12.jūnijā Luksemburgā parakstītais nolīgums, kura 100.panta 2.daļa nosaka, ka "Puses sadarbojas arī, lai Albānijā nodrošinātu tādu piekļuvi izglītībai un mācībām visos līmeņos, kas nav diskriminējoša dzimuma, ādas krāsas, etniskās piederības vai reliģiskās pārliecības dēļ."

Ministru kabineta noteikumi Nr.387 no 15.07.2003 "**Noteikumi par valstīm un starptautiskajām organizācijām, kuru sastādītajos sarakstos iekļautas personas sakarā ar aizdomām par terora akta izdarīšanu vai līdzdalību tajā**" 3.punkts nosaka, ka kontroles dienestam ir tiesības atteikties (pēc atteikuma iepriekšējās rakstiskas saskaņošanas ar Ārlietu ministriju) pilnīgi vai daļēji informēt Latvijas kredītiestādes un finanšu iestādes par visām vai atsevišķām teroristu sarakstā iekļautajām personām, ja ir pietiekams pamats uzskatīt, ka persona teroristu sarakstā iekļauta, lai to vajātu vai sodītu rases, reliģijas, pilsonības, etniskās izcelsmes vai politisko uzskatu dēļ.

Ministru kabineta noteikumi Nr.258 no 17.04.2007 "**Noteikumi par ministriju un citu centrālo valsts iestāžu programmu un apakšprogrammu rezultativajiem rādītājiem 2007.gadam**", kas izdoti saskaņā ar Likuma par budžetu un finanšu vadību 5.panta desmito daļu, nosaka ministriju un citu centrālo valsts iestāžu programmu un apakšprogrammu rezultīvos rādītājus 2007.gadam, kā arī kārtību, kādā nosaka rezultīvos rādītājus un sniedz pārskatus par to izpildi. Šajos MK noteikumos ir atrunāti īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta, Sabiedrības integrācijas vadības (sekretariāts), Sabiedrības integrācijas fonda politikas mērķi un rezultāti, kas ir virzīti uz izglītības attīstību, valodas, kultūras, nacionālās un etniskās identitātes saglabāšanu un attīstību, kā arī vienādas iespējas visiem tiesiskās valsts ietvaros.

Ministru kabineta noteikumi Nr.1027 no 19.12.2006 "**Noteikumi par valsts standartu pamatizglītībā un pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem**", kas izdoti saskaņā ar Izglītības likuma 14.panta 19.punktu un Vispārējās izglītības likuma 4.panta 11.punktu, nosaka valsts standartu pamatizglītībā – pamatizglītības programmu galvenos mērķus un uzdevumus, pamatizglītības obligāto saturu, izglītojamo iegūtās pamatizglītības vērtēšanas pamatprincipus un kārtību, kā arī pamatizglītības mācību priekšmetu standartus – mācību priekšmetu galvenos mērķus un uzdevumus, mācību priekšmetu obligāto saturu, pamatprasības attiecībā uz mācību priekšmetu apguvi, mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskos

paņēmienu. Šo Ministru kabineta noteikumu pielikumos sniegts mācību priekšmeta "Mazākumtautības valoda" mērķis - attīstīt izglītojamā kompetenci dzimtajā valodā, lai varētu pilnvērtīgi sazināties dzimtajā valodā, apzināties tās nozīmi personības attīstībā, nacionālās identitātes saglabāšanā, tautas kultūras izziņāšanā un starpkultūru dialoga veidošanā.

Ministru kabineta 2006.gada 18.oktobra rīkojums Nr.802 "**Par valsts programmu "Čigāni (romi) Latvijā" 2007.–2009.gadam**" paredz atbalstīt to un tajā ietvertos rīcības virzienus – izglītība, nodarbinātība un cilvēktiesības. Ar šo rīkojumu par atbildīgo institūciju programmas īstenošanā ir noteikts Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts. Programma ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments trijiem gadiem un tās saturā atspoguļojas starptautiskā prakse čigānu (romu) integrācijā un iecietības veicināšanā.

Ministru kabineta 2004.gada 25.augusta rīkojums Nr.584 "**Par Nacionālo programmu iecietības veicināšanai**" par atbildīgo institūciju programmas īstenošanā nosaka Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariātu. Tāpat rīkojums nosaka, ka katru gadu līdz 1.maijam Īpašu uzdevumu ministram sabiedrības integrācijas lietās ir jāiesniedz informatīvs ziņojums par programmas īstenošanu iepriekšējā gadā. Programmas mērķis ir iecietīgas Latvijas sabiedrības veidošana, neiecietības izskaušana un Latvijas daudz kultūru sabiedrības attīstība Eiropas integrācijas un pasaules globalizācijas apstākļos.

Ar **Latvijas Republikas un Uzbekistānas Republikas līguma par draudzību un sadarbību** 19.pantu augstās Līgumslēdzējas Puses saskaņā ar Parīzes Hartu jaunajai Eiropai un citiem EDSO dokumentiem, deklarē savu pārliecību, ka draudzīgās attiecības starp tautām, kā arī miers, taisnīgums, stabilitāte un demokrātija prasa, lai nacionālo minoritāšu etniskā, kultūras, valodas un reliģiskā savdabība būtu Pušu aizsardzībā un rada tās nodrošināšanai visus nepieciešamos apstākļus.

Eiropas Padomes 2000.gada 29.jūnija **direktīva 2000/43/EK** ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības.

Projektu kopsavilkuma apskats

Pirmās programmas un pētījumus etniskās integrācijas jomā finansēja Sorosa fonds – Latvija, kurš savu darbību uzsāka 1992.gadā. 2001.gada 1.septembrī tika izveidots Sabiedrības integrācijas fonds, kas 2003.gadā ieguva tiesības administrēt Phare grantu programmas.

Atskatoties uz padarīto etniskās integrācijas jomā, var konstatēt, ka veikto projektu un pētījumu skaits ir liels, taču nav nevienas institūcijas, kura nodarbotos ar realizēto darbu apkopošanu. Daļa pētījumu tiek publicēti interneta portālos, taču pārsvarā tie paliek pētījumu un projektu pasūtītāju arhīvos. Visplašāk pieejamā realizēto projektu datu bāze ir atrodama Sorosa fonda – Latvija atbalstītajā portālā www.politika.lv, taču tur nav pieejami visi līdz šim Latvijā realizētie projekti, tādēļ tas apgrūtina gūt pilnīgu pārskatu par to, cik un kāda veida pētījumu līdz šim ir veikti.

Apkopojot pieejamos pētījumus var secināt, ka sabiedrības etniskās integrācijas procesi ir analizēti, izmantojot sekojošas metodoloģijas:

- Kvantitatīvas Latvijas iedzīvotāju aptaujas ar mērķi iegūt datus par iedzīvotāju, kā pilsoņu, tā arī nepilsoņu, viedokli par atsevišķiem ar sabiedrības integrācijas saistītiem jautājumiem. Iegūtie rezultāti tiek apkopoti un analizēti, atklājot likumsakarības. Šāda veida pētījumi tiek veikti atkārtoti, lai spētu izvērtēt etniskā integrācijas procesa attīstību Latvijā ilgtermiņā.
- Kvalitatīvi un kvantitatīvi pētījumi, kuros sabiedrības viedoklis tiek papildināts ar ekspertu redzējumu un pieredzi, kā arī tiek fokusēti grupu diskusijām, ņemot vērā dažādos sabiedrības integrācijas rakursus.
- Pētījumi kā teorētiski analītiska veida zinātniski darbi, apkopojot vairāku autoru rakstus, publikācijas par sabiedrības integrācijas procesu Latvijā.
- Pētījumi, kas balstās uz oficiālu dokumentu analīzi, masu mediju izpēti un statistisko datu apkopojumu.

Etniskās integrācijas jomā veikto projektu kopsavilkuma tabula ir apskatāma 3.pielikumā.

Sabiedrības integrācijas process Latvijas lielākajās pilsētās

Esošās situācijas raksturojums

Kopš Latvija ir kļuvusi par neatkarīgu, demokrātisku valsti visas lielākās etniskās grupas Latvijā ir pievērsušas lielu uzmanību sava etniskuma stiprināšanai. Latvijas Republikas Satversme, Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību un citi normatīvie akti nodrošina iespēju mazākumtautībām kopt un attīstīt savu kultūru un nacionālo identitāti. Visās lielajās Latvijas pilsētās mazākumtautību etniskās grupas ir mobilizējušās, radot savas nacionālās (kultūras) biedrības, izveidojot valsts un pašvaldību skolas un veidojot attiecības ar savu etnisko dzimteni. Latvijas valsts ir nodrošinājusi minoritātēm brīvas etniskās attīstības iespējas, līdz ar to kopš 90-to gadu sākuma mazākumtautību etniskā struktūra un attiecības ir būtiski mainījušās. Kaut arī mazākumtautībām piederšo cilvēku īpatsvars pakāpeniski samazinās, ir notikusi etnisko grupu kvalitatīva izaugsme.

Nacionalitātes

2007.gada 1.janvārī 41% no Latvijas Republikas pastāvīgajiem iedzīvotājiem ir mazākumtautību pārstāvji (tabula Nr.1). Lielākā no etniskajām minoritātēm ir krievi (28%), kam seko baltkrievi, ukraiņi, poļi un lietuvieši kopā sastādot 10% no Latvijas iedzīvotāju kopskaita. Pēdējo piecu gadu laikā par 0,5% ir palielinājies latviešu īpatsvars un samazinājies krievu, baltkrievu, ukraiņu un poļu īpatsvars, taču konstanti palielinās pārējo mazākumtautību indivīdu skaits.

Tabula Nr.1

LR pastāvīgo iedzīvotāju nacionālais sastāvs gada beigās *

	2002	%	2003	%	2004	%	2005	%	2006	%
Latvieši	1362666	58,5	1359582	58,6	1357099	58,8	1354173	59,0	1346686	59,0
Krievi	677027	29,0	668887	28,8	660684	28,6	652826	28,5	645435	28,3
Baltkrievi	91768	3,9	89984	3,9	88287	3,8	86658	3,8	85274	3,7
Ukraiņi	60566	2,6	59860	2,6	59011	2,6	58222	2,5	57642	2,5
Poļi	57901	2,5	57227	2,5	56511	2,5	55754	2,4	54744	2,4
Lietuvieši	32287	1,4	32045	1,4	31717	1,4	31328	1,4	30975	1,4
Citi	49265	2,1	51618	2,2	53125	2,3	55629	2,4	60549	2,7

*Centrālās statistikas pārvaldes dati

Aplūkojot iedzīvotāju dabiskā pieauguma rādītājus (tabula Nr.2), jāsecina, ka, lai arī kopš 2002. gada negatīvā dabiskā pieauguma tendence samazinās, tomēr ik gadu nomirst par aptuveni 11 tūkst. cilvēku vairāk nekā piedzimst. Vienīgā etniskā grupa Latvijā, kurai ir pozitīvs dabiskais pieaugums ir čigāni (romi), taču viņu dzimstība pēdējo piecu gadu laikā ir samazinājusies par 22%. Salīdzinot 2002. un 2006.gadā jaundzimušo skaita pieaugums ir bijis tikai latviešiem, krieviem un ebrejiem, pārējo mazākumtautību indivīdu skaits samazinās.

Atsevišķu tautību LR iedzīvotāju dzimstība, mirstība un dabiskais pieaugums *

	Dzimuši		Miruši		Iedz. dab. pieaugums	
	2002	2006	2002	2006	2002	2006
Pavisam	20044	22264	32498	33098	-12454	-10834
latvieši	12760	14672	17865	17864	-5105	-3192
krievi	5221	5263	9916	10401	-4695	-5138
baltkrievi	525	471	1558	1604	-1033	-1133
ukraiņi	393	382	771	877	-378	-495
poļi	442	418	1008	1035	-566	-617
lietuvieši	291	266	548	545	-257	-279
ebreji	32	38	162	128	-130	-90
čigāni	180	141	74	78	106	63
vācieši	33	32	43	48	-10	-16
igauņi	20	18	46	43	-26	-25

*Centrālās statistikas pārvaldes dati

Jelgavā ir mazākais cittautiešu īpatsvars (45%), salīdzinot ar pārējām republikas nozīmes pilsētām (vidēji 56,5%). Lielākās etniskās minoritātes Jelgavā ir krievi (30%) un baltkrievi (6%), visu pārējo etnisko grupu pārstāvji sastāda nepilnus 10% no kopējā pilsētas iedzīvotāju skaita (tabula Nr.3).

Jelgavā pēdējo piecu gadu laikā latviešu īpatsvars ir palielinājies par apmēram 2 procentiem. Krievu, ukraiņu un baltkrievu skaita samazināšanās tendence ir līdzīga kā valstī kopumā. Poļu īpatsvars praktiski ir saglabājies nemainīgs, bet palielinās latviešu, lietuviešu un pārējo mazākumtautību indivīdu skaits, pēdējā grupā straujš lēciens ir vērojams tieši 2006.gadā.

Tabula Nr.3

Jelgavas pilsētas iedzīvotāju nacionālais sastāvs gada beigās *

Tautības	2002	2003	2004	2005	2006
Latvieši	35366	35791	36009	36226	36328
%	53,8	54,2	54,4	54,8	55
Krievi	20158	20083	19955	19756	19579
%	30,7	30,4	30,2	29,9	29,6
Baltkrievi	3890	3860	3800	3768	3782
%	5,9	5,8	5,8	5,7	5,7
Ukraiņi	2015	1985	1983	1949	1933
%	3,1	3	3	3	2,9
Poļi	1323	1348	1336	1334	1320
%	2	2	2	2	2
Lietuvieši	975	990	997	995	978
%	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Citas tautības	2027	2031	2056	2059	2131
%	3	3,1	3,1	3,1	3,3

*Centrālās statistikas pārvaldes dati

Visvairāk mazākumtautību NVO ir dibinātas Liepājā (28), tai seko Rīga (24), Daugavpils (15), Jelgava (10), Rēzekne (7), Ventspils (6) un Jūrmala (6). Apskatot NVO skaitu uz 10 000 iedzīvotājiem, situācija nedaudz mainās: Liepājā ir vislielākais etnisko nodibinājumu skaits 3,3, Rēzeknē 1,9, Jelgavā 1,5, Ventspilī un Daugavpilī – 1,4, bet Rīgā un Jūrmalā tikai 0,3.

Liepājas, Ventspils, Daugavpils un Rēzeknes pašvaldības atzīst, ka nevalstiskās organizācijas ir nozīmīgs ķēdes posms sadarbībā ar dažādām sabiedrības daļām, t.sk. mazākumtautību pārstāvjiem. Jo aktīvāka ir organizācija, jo vieglāk pašvaldībai ir informēt, sadarboties un iesaistīt kopīgos pasākumos tās biedrus. Ar nevalstisko organizāciju palīdzību pašvaldība aicina paust savu viedokli un piedalīties diskusijās par sabiedrībai svarīgiem jautājumiem. Visās šajās pilsētās regulāri (1 reizi gadā/vai 2 gados) notiek mazākumtautību kopīgi svētki (festivāli), pilsētas svētki, kur piedalās nacionālo biedrību kultūras kolektīvi, un, protams, dažādo kultūru nacionālo svētku atzīmēšana, tādējādi tās iepazīstina pārējās etniskās grupas ar savu kultūru, tuvinās un veicina savstarpējo sapratni (resp., multikulturālas sabiedrības veidošanos).

Pašvaldībām ir atšķirīga pieeja NVO finansiālajam atbalstam: Liepājā un Ventspilī nacionālās (kultūras) biedrības saņem finansējumu tikai pasākumu rīkošanai (vai konkrētu projektu realizācijai), turklāt Liepājā netiek atsevišķi izdalīti etnisko biedrību projektu konkursi. Ir vienots finansējums visu NVO pasākumu atbalstam. Rēzeknē, neskaitot pasākumus, tiek finansēts arī speciāli izveidotais Nacionālo biedrību kultūras nams. Daugavpilī pašvaldība finansē arī biedrību komunālos izdevumus, kā arī piedalās telpu remonta vai rekonstrukcijas izdevumu segšanā.

Tabula Nr.4

Mazākumtautību NVO skaits lielākajās Latvijas pilsētās (2007.gadā)

Pilsēta	Mazākumtautību NVO skaits	Iedzīvotāju skaits	NVO skaits uz 10 000 iedzīvotāju
Liepāja	28	85 432	3,3
Ventspils	6	43 559	1,4
Rēzekne	7	39 028	1,9
Daugavpils	15	106 601	1,4
Jelgava	10	65 872	1,5
Jūrmala	6	55 550	0,3
Rīga	24	722 068	0,3

Pilsonība

Uz 2007.gada 1.janvāri 81% Latvijas iedzīvotāju bija Latvijas Republikas pilsoņi. Pēdējo piecu gadu laikā pilsoņu skaits ir palielinājies par gandrīz 4 procentpunktiem (tabula Nr.5).

Pēc pašvaldību domām, viņu "vidējais statistiskais" nepilsonis ir krievu tautības cilvēks vecumā virs 40-50 gadiem. Rēzeknē 86% no mazākumtautību pārstāvjiem ir pilsoņi, bet 60% no nepilsoņiem ir vecāki par 50

gadiem. Ventspilī lielākā nepilsoņu daļa ir vecāka par 40 gadiem, un pārsvarā viņiem ir diezgan sliktas latviešu valodas zināšanas.

Tabula Nr.5

Latvijas iedzīvotāju sadalījums pēc valstiskās piederības gada beigās *

	2002	2003	2004	2005	2006
Pavisam	2331480	2319203	2306434	2294590	2281305
%	100	100	100	100	100
Latvijas pilsoņi	1796946	1804237	1819222	1837832	1848354
%	77,07	77,8	78,88	80,09	81,02
Latvijas nepilsoņi	504572	481635	452302	418686	392282
%	21,64	20,77	19,61	18,25	17,2

*Centrālās statistikas pārvaldes dati

No visām republikas nozīmes pilsētām nacionālais sastāvs viskrasāk atšķiras Daugavpilī, kur latviešu īpatsvars uz 2007.gada sākumu bija tikai 17,8% (pārējās ~ 50%), taču pilsoņu – nepilsoņu skaita attiecība ir līdzīga pārējām lielajām pilsētām (tabula Nr.6). Viszemākais nepilsoņu īpatsvars ir Rēzeknē, kur nepilsoņu skaits uz 2007.gada 16.aprīli pēc PMLP datiem bija 3061 cilvēks jeb 8,5%, Jelgavā ir nākamais zemākais rādītājs – 20,2%, bet visvairāk nepilsoņu ir Rīgā 27%.

Tabula Nr.6

Latvijas lielāko pilsētu iedzīvotāju sadalījums pēc valstiskās piederības 2007. gadā *

	Pilsoņi		Nepilsoņi		Ārvalstnieki		Kopā	
	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%
Rīga	504 310	69,8	194 746	27,0	23 012	3,2	722 068	100
Daugavpils	78 348	73,5	25 095	23,5	3 158	3,0	106 601	100
Jelgava	51 330	77,9	13 307	20,2	1 235	1,9	65 872	100
Jūrmala	41 458	74,6	12 406	22,3	1 686	3,0	55 550	100
Liepāja	59 867	70,1	22 290	26,1	3 275	3,8	85 432	100
Rēzekne	32 682	90,5	3 061	8,5	356	1,0	36 099	100
Ventspils	31 876	73,2	9 973	22,9	1 710	3,9	43 559	100

* Pilsētības un migrācijas pārvaldes dati

Laika periodā no 2006. līdz 2007.gadam Jelgavas pilsētā pilsoņu skaits ir pieaudzis, bet nepilsoņu skaits samazinājies par apmēram 2 procentpunktiem.

Latvijas nepilsoņu skaits lielākajās pilsētās, kuri dzimuši
Latvijā pēc 21.08.1991 (uz 2006.gada 1.aprīli) *

Pilsēta	Bērnu - nepilsoņu skaits	% no kopējā nepilsoņu skaita
Daugavpils	566	2,0
Jelgava	535	3,7
Jūrmala	443	3,1
Liepāja	1 328	5,2
Rēzekne	15	0,4
Ventspils	560	4,8
Rīga	6513	3,0

* Pilsonības un migrācijas pārvaldes dati

Visvairāk bērnu – nepilsoņu dzimst Rīgā. Aprēķinot bērnu-nepilsoņu īpatsvaru starp nepilsoņiem, jāsecina, ka vissliktākā situācija ir Liepājā un Ventspilī, kur bērni, kas ir dzimuši kopš 1991.gada 21.augusta, sastāda apmēram 5% no katras pilsētas nepilsoņu skaita. Piem., Daugavpilī tikai nepilni 4% no 2006.gadā dzimušajiem bērniem ir reģistrēti kā nepilsoņi. Tas nozīmē, ka pēc 20 gadiem nepilsoņu problēma būs praktiski izzudusi. Taču, ja līdz šim etniskās identitātes attīstība ir apsteigusi valstiskās identitātes nostiprināšanos, tad šobrīd neieaudzinot bērnos iecietību un toleranci pret atšķirīgi runājošiem vai domājošiem indivīdiem, nākotnē var rasties pretēja situācija, kad Latvijas pilsoņi nespēj pieņemt viens otru. Pētījuma 'Pētījumos balstītas stratēģijas tolerances veicināšanai'¹ rezultāti liecina, ka „tolerances jeb iecietības jēdzieni mūsu sabiedrībā netiek izprasti viennozīmīgi un neskatoties uz vārdiski deklarēto iecietību, dalījums - mēs un citi - nozīmīgā mūsu sabiedrības daļā rod izpausmes konkrētās uzvedības formās, kuras nevar uzskatīt par adekvātām iecietīgai sabiedrībai. Gandrīz puse Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka cilvēkiem, kuru kultūra un uzskati atšķiras no mūsu valstī dominējošās kultūras un uzskatiem būtu jāpārņem (nevis jāpieņem) Latvijas vērtības un tradīcijas”. Šī pētījuma gaitā tika atklāta kāda kopīga dominējoša tendence – attaisnot neiecietīgu uzvedību ar atbilstību konkrētai situācijai („mēs esam iecietīgi pret cilvēkiem, bet neiecietīgi pret viņu uzskatiem un uzvedību”), kas pēc pētījuma autoru domām ir bīstama pazīme tolerantas sabiedrības veicināšanas procesā.

Pētījumā „Pilsonības pretendenta aptauja par naturalizācijas iemesliem”² ir secināts, ka nepilsoņu galvenais iemesls iegūt Latvijas pilsonību ir vēlēšanās būt pilntiesīgam sabiedrības loceklim, un tikai pēc tam seko racionālie motīvi. Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā un priekšrocības, ko tā sniedz pilsoņiem, bija nozīmīgs iemesls naturalizēties, taču šobrīd arī nepilsoņiem ir tādas pašas iespējas kā pilsoņiem. Galvenais iemesls, kāpēc nepilsoņi neuzsāk naturalizācijas procesu, ir nepārliecinātība par savām spējām nokārtot naturalizācijas pārbaudes (īpaši vecumā pēc 41 gada), motivācijas, nepieciešamības trūkums. Valsts nodevas samazināšanu kā pamudinājumu uzsākt naturalizācijas procesu ir minējuši tikai pensionāri.

¹ [Elektroniskais resurss] / Biedrība Dialogi.lv, 2006. – Pieejas veids: www.politika.lv . Skatīts 03.10.2007

² [Elektroniskais resurss] / Naturalizācijas pārvalde, 2003. – Pieejas veids: www.politika.lv . Skatīts 28.08.2007.

Integrācijas jautājumu izpratne

Pašvaldību eksperti integrāciju raksturo kā savstarpēju saskaņu; situāciju, kad cilvēks jūtas labi tur, kur viņš ir. Etniskā integrācija ir kultūras vērtību, viedokļu par politiskajām un etniskajām norisēm un tradīciju mijiedarbība un tuvināšanās, savstarpējas tolerances veicināšana.

Integrācijas mērķis ir koordinēt un sekmēt saskaņas veicināšanu starp etniskām un lingvistiskām grupām. Atkarībā no mērķa grupas integrācijas tiešais mērķis atšķiras: pēc 1990.gada iebraukušajiem integrācijas mērķis ir radīt apstākļus, lai viņi pēc iespējas ātrāk varētu iejusties Latvijas sabiedrībā, savukārt, pagājušā gadsimta piecdesmitajos gados iebraukušo cittautiešu integrācijas mērķis ir radīt motivāciju un atbalstīt iesaistīties naturalizācijas procesā.

Pašvaldības galvenie mērķi sabiedrības integrācijas jomā ir:

- Radīt apstākļus, lai sabiedrībā integrācijas problēma nebūtu jūtama;
- Atbalstīt (galvenokārt finansiāli) nacionālās (etniskās) organizācijas, biedrības un kopienas;
- Veicināt dažādu kultūru attīstību (neaprobežojoties tikai ar folkloru);
- Sekmēt informācijas apriti starp pašvaldību un cittautiešiem;
- Iedzīvināt dažādus etnisko minoritāšu iniciētos pasākumus un aktivitātes.

Sabiedrības integrācijas programmas ir izstrādātas Ventspilī, Daugavpilī un Jūrmalā; Liepājā integrācijas politika ir balstīta uz "Pilsoniskās sabiedrības attīstības stratēģiju"; Rēzeknē tā ir iestrādāta kā sastāvdaļa pilsētas ekonomiskās attīstības stratēģijā, bet Rīgā integrācijas jautājumi ir iestrādāti dažādos pilsētas politikas plānošanas dokumentos.

Aptaujājot lielākās Latvijas pilsētas par informācijas ieguves un situācijas analīzes metodēm, tika secināts, ka pārsvarā tiek izmantoti 3 kanāli:

- plašsaziņas līdzekļi jeb masu mediji (pārsvarā prese, TV un Internets);
- tieši no iedzīvotājiem – pašvaldības apmeklētājiem (gan mutiska, gan rakstiska komunikācija);
- analizējot konkursiem iesniegtos projektus.

Iespējamie problēmjaucājumi etniskās integrācijas jomā

Analizējot plašsaziņas līdzekļos pieejamo informāciju, ir konstatēts, ka pastāv 2 atšķirīgas informācijas telpas, kur informāciju iegūst latviski un krieviski runājošā auditorija. Īpaši aktuāla šī problēma ir Daugavpilī, kur gandrīz visi preses izdevumi ir krievu valodā. Atšķirības izpaužas attieksmē pret notikumiem un pasākumiem, kā arī ziņu prioritātē. Viskrasākās atšķirības skar vēstures faktu interpretāciju un etnopolitiku. Latviešu presē pamatā informācija tiek pasniegta no valsts politikas redzes viedokļa un kā krievvalodīgo interešu nosodījums, savukārt, krievu prese, izmantojot pārspīlējumus un paspīlgtinājumus, tendenciozi interpretē faktus. Mediji bieži vien veido plaisu starp abām sociolingvistiskajām grupām. Daugavpils pašvaldība šo problēmu risina ar mediju konkursa palīdzību - lielā balva tiek piešķirta tam preses izdevumam, kurš pēdējā gada laikā ir publicējis visvairāk rakstu, kuros ir veicināta sabiedrības etniskā integrācija. Organizējot šādu pasākumu ikgadēji, ilgtermiņā ir iespējams mainīt informācijas pasniegšanas stilu un veidu.

Poļi, ebreji, lietuvieši un arī čigāni ir izteikti vēsturiskas Latvijas nacionālās minoritātes. Ievērojama poļu un lietuviešu daļa identificē sevi ar Latvijas valsti un ir tai pilnībā lojāli. Līdz ar to jāsecina, ka šīm minoritātēm saistībā ar etnisko minoritāti ir izveidojusies stabila pilsoniskā identitāte. Musulmaņi atrodas Latvijas krievu

informatīvās telpas iespaidā. Divas trešdaļas Latvijā dzīvojošo tatāru par savu dzimto valodu atzīst krievu valodu, tomēr lēnām musulmaņu vidē palielinās latviešu valodas ietekme. Krievi ir vienīgā etniskā minoritāte, kura spēj nodrošināt sava etniskuma saglabāšanu ģimenes līmenī. Krievu valoda ir stabils krievu etniskās identitātes nostiprināšanas līdzeklis, taču krievu etniskajā grupā mobilizēšanās etniskās identitātes stiprināšanas virzienā ne vienmēr ir harmoniski saistīta ar pilsoniskās identitātes veidošanās procesu, proti, krievu etniskās grupas kolektīvās intereses dažbrīd tiek pretnostatītas Latvijas valstiskajām interesēm³.

Pētījumos par čigānu integrācijas iespējām mūsdienu modernajā sabiedrībā secinājumi ir pretrunīgi. No vienas puses, arī čigāniem ir izveidojusies stabila savas etnicitātes saglabāšanas sistēma, viņi ir pat savrupi savā dzīvesvietā un vēlas tādi palikt, saglabāt savas īpatnības un kultūru. No otras, atsevišķi indikatori liecina, ka čigāni varētu veiksmīgi integrēties mūsu sabiedrības dzīvē, tomēr viņi nav integrēti mūsu sabiedrības sociālā nozīmē. Veicinot čigānu integrēšanos mūsdienu Latvijas sabiedrībā var tikai līdz ar viņu sociālekonomiskā stāvokļa uzlabošanu un speciālas čigānu bērnu izglītošanas programmas īstenošanu⁴.

Visu pašvaldību integrācijas speciālisti, jautāti par starpnacionālajām problēmām, atzina, ka ikdienā tādu nav. Protams, visur gadās pa kādam cilvēkam, kurš negrib runāt latviski vai krieviski principiālu iemeslu dēļ, taču tas ir atkarīgs no katra indivīda kultūras un iecietības līmeņa, nevis nacionalitātes. Nesaskaņas pārsvarā parādās tikai priekšvēlēšanu periodā un vēstures notikumu interpretācijas kontekstā.

Pētījumā par "Etnopolitisko spriedzi Latvijā"⁵ (2005) ir secināts, ka Latvijā tomēr ir vērojamas vairākas pazīmes, kas liecina par etnopolitiskiem konfliktiem – attieksme etnopolitikas jautājumos, partiju atbalsts un apdraudētības sajūta.

Viens no pretrunīgāk vērtētajiem pēdējā laika etnopolitikas pasākumiem bija Izglītības reforma mazākumtautību skolās. Liepājā, Rēzeknē un Ventspilī integrācijas speciālisti uzsvēra, ka mazākumtautību skolu reforma pilsētās noritēja bez konfliktiem, galvenokārt, pateicoties diskusijām un skaidrojumiem. Lai arī "štābisti" ir mēģinājuši organizēt protesta akcijas, taču tas nav izdevies. Speciālisti atzīst, ka kaut arī ne visu šajā reformā var vērtēt pozitīvi, tomēr krievvalodīgie jaunieši šobrīd ir ieguvēji, jo viņu latviešu valodas zināšanas ir krietni labākas nekā latviešu skolēniem – krievu valodas zināšanas. Turklāt Latgalē krievvalodīgie jaunieši bieži vien latviski runā pareizāk nekā latgaļi.

Latvijas sabiedrībā etniskā daudzveidība nav radījusi etniska rakstura domstarpības pašu minoritāšu vidū. Kopumā var teikt, ka pēdējo septiņu gadu laikā integrācijas procesu var vērtēt kā normālu un objektīvu, kurā pakāpeniski notiek dažādu grupu interešu saskaņošana un savstarpējā pielāgošanās.

³ Mainīgās identitātes: etnisko grupu mobilizēšanās un sabiedrības etniskās struktūras izmaiņu ietekme uz sabiedrības integrāciju. [Elektroniskais resurss] / LU Filozofijas un Socioloģijas institūts, 2004. - Pieejas veids: www.politika.lv . Skatīts 28.08.2007.

⁴ Mainīgās identitātes: etnisko grupu mobilizēšanās un sabiedrības etniskās struktūras izmaiņu ietekme uz sabiedrības integrāciju. [Elektroniskais resurss] / LU Filozofijas un Socioloģijas institūts, 2004. - Pieejas veids: www.politika.lv . Skatīts 28.08.2007.

⁵ [Elektroniskais resurss] / Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2005. - Pieejas veids: www.politika.lv . Skatīts 28.08.2007.

Sabiedrības etniskā integrācija Igaunijā⁶

Vēsturiski Igaunija etniski ir bijusi neviendabīga valsts. Pirmās neatkarības laikā Igaunijas sabiedrība sastāvēja no igauņiem, vāciešiem, krieviem un daudzām citām tautībām. Pēc Igaunijas pievienošanās Padomju Savienībai 1940.gadā, lielas izmaiņas notika etniskajā sadalījumā – vācu un zviedru tautības pārstāvjus nomainīja lielākoties slāvu tautības iedzīvotāji – krievi, ukraiņi un baltkrievi.

Mūsdienās lielākā etniskā minoritāte ir krievi (25.7%), ukraiņi (2.1%), baltkrievi (1.2%) un somi (0.8%). Igaunijā ir pārstāvētas vairāk nekā 120 tautības. 76.2% no pašreizējiem iedzīvotājiem uzskata igauņu valodu par dzimto valodu. Tas nozīmē, ka, ņemot vērā tautību un dzimto valodu kā noteicošos faktorus, nepilsoņi veido vienu trešo daļu no kopējā valsts iedzīvotāju skaita.

Šodien sabiedrības integrācija ir viens no svarīgākajiem jautājumiem Igaunijas attīstībā. Apmēram viena trešdaļa (jeb 32.1%) no valsts iedzīvotājiem ir ar citas valsts izcelsmi, lielākā daļa no tiem runā igauņu valodā vai arī ir pilnībā integrēta Igaunijas politiskajā, sociālajā un kultūras dzīvē. Labas valsts valodas zināšanas ir priekšnosacījums pilnvērtīgai integrācijai un sociālam komfortam. Lielai daļai krieviski runājošo vājo igauņu valodas zināšanu dēļ ir ierobežotas iespējas iekļauties pārējā sabiedrībā, sadzīvē. Igauņu valodas nepārvaldīšana ir lielākais šķērslis nepilsoņu integrācijai darba tirgū, kultūrā un politiskajā dzīvē. Lielam skaitam krieviski runājošo bērnu trūkst prasmes, kas nepieciešamas darba tirgū un izglītības jomā, tas tiek atbilstoši atspoguļots arī augstākos bezdarba rādītājos. Krieviski runājošās sabiedrības daļas izolācija var arī radīt draudu sociālai stabilitātei un līdztiesībai Igaunijā.

Pilsonības jautājums arīdžan ir svarīgs sociālās un etniskās integrācijas aspekts. Pēc neatkarības atgūšanas daudzi Padomju Savienības pilsoņi pieteicās Krievijas pilsonībai, un šodien tie ir ap 110 000 Krievijas pilsoņu, kuru pastāvīgā dzīves vieta ir Igaunija. Tomēr ļoti daudzi krievvalodīgie iedzīvotāji vai nu pieteicās Igaunijas pilsonībai vai arī palika par Igaunijas pamatiedzīvotājiem ar beztermiņa nepilsoņa statusu. Pēdējās grupas locekļu skaits ar gadiem ir samazinājies, tomēr viņi joprojām sastāda 9% no kopējā iedzīvotāju skaita. Šo cilvēku kļūšana par Igaunijas pilsoņiem ir viens no galvenajiem Igaunijas sociālās integrācijas mērķiem.

2000.gadā Igaunijas valdība apstiprināja programmu "Integrācija Igaunijas sabiedrībā 2000 – 2007"⁷, kura kalpo par vadlīniju dokumentu valsts aģentūrām un citām institūcijām laika periodā no 2000.gada līdz 2007.gadam. Šobrīd ir uzsākts un turpinās darbs pie jaunas Valsts integrācijas programmas izstrādes 2008. – 2013.gadam.

Programmas atbalsts integrācijas procesiem ir Igaunijas modelis multikulturālas sabiedrības attīstībai, kurā ietilpst kultūras plurālisma principi un Igaunijas kultūras kā vērtību saglabāšana un attīstība.

Igaunijas sabiedrības integrācijas pamatā ir divi procesi: sociālā sabiedrības pielāgošana, iegūstot Igaunijas pilsonību un igauņu valodas zināšanas no vienas puses un etnisko atšķirību saglabāšana, ņemot vērā etnisko minoritāšu tiesības, no otras puses.

Galvenie mērķi ir tādas kopienas veidošana, kas ir lojāla Igaunijai un tās sabiedrībai, un nepilsoņu skaita samazināšana.

⁶ [Elektroniskais resurss] / Igaunijas Republikas Etnisko jautājumu ministrija, <http://www.rahvastikuminister.ee/> Skatīts 03.10.2007

⁷, „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000 – 2007”. [Elektroniskais resurss] / Neigauņu integrācijas fonds, 2000. - Pieejas veids: <http://www.meis.ee/eng/minorities> . Skatīts 03.10.2007

Lai sasniegtu programmā minētos mērķus, Etnisko jautājumu ministrija uzsākusi dažādus projektus saistībā ar nepilsoņu sociālo integrāciju.

Valsts etniskās integrācijas politikas ieviešana

Valsts etniskās integrācijas politika tiek īstenota ar Neigauņu integrācijas fondu (Non- Estonians' Integration Foundation), ko Igaunijas valdība izveidoja 1998.gada 31.martā ar mērķi sekmēt, atbalstīt un koordinēt projektus, kas vērsti uz Igaunijas sabiedrības integrāciju.

Integrācijas procesi tiek finansēti no daudz un dažādiem resursiem valsts budžeta ietvaros, kā arī no ārvalstu finansējuma. Neigauņu integrācijas fonda pamataaktivitātes ir paredzētas nacionālajā programmā „Igaunijas sabiedrības integrācija 2000 – 2007”, ko Igaunijas valdība apstiprināja 2000.gada 14.martā.

Neigauņu integrācijas fonds administrē dažādas programmas, kas saistītas ar tādām jomām kā izglītība, valodas apguve, jaunie imigranti, etnisko minoritāšu sociālās kompetences attīstība, mazākumtautību kultūras un valodu atbalsts un attīstība un dažādas sabiedrības informēšanas kampaņas par iecietību, daudz kultūru jautājumiem un sociālo integrāciju.

Daļēja pāreja uz mācībām valsts valodā

Mācību priekšmetu mācīšana igauņu valodā krievu skolās tiešā veidā īsteno Igaunijas valsts izglītības politiku, kas arī nosaka pāreju uz divvalodību vidusskolās sākot ar 2007.gadu. Pārmaiņas neskar arodskolas un privātās vispārējās izglītības iestādes. Pāreju uz mācībām valsts valodā koordinē Izglītības un pētniecības ministrija (Ministry of Education and Research)⁸.

Izglītības un pētniecības ministrija ir noteikusi piecus priekšmetus, kas tiks pasniegti igauņu valodā no 2007. Tie ir: igauņu literatūra, sociālās zinātnes, ģeogrāfija, mūzika, Igaunijas vēsture. Papildus vēl divus priekšmetus skars pāreja, un tos izvēlēsies pašas skolas.

Pāreja sāksies ar viena priekšmeta mācīšanu valsts valodā. Saskaņā ar 07.06.2007. valdības noteikumiem Nr. 170, igauņu literatūra 10.klasē valsts valodā tiks mācīta 2007.gadā. Katru nākamo mācību gadu tiks pievienots vēl viens mācību priekšmets.

Sadarbībā ar ministriju, Neigauņu integrācijas fonds vadīs vairākus liela mēroga projektus, kas atbalstīs mācību priekšmetu pasniegšanu valsts valodā.

Valodas nostiprināšanas programma ([Language Immersion Programme](#)) atbalsta pāreju uz divvalodīgu apmācību, jo stiprināšana kā mācību metode svešvalodā ir jau bijusi adoptēta vienā trešdaļā krievu plūsmas skolu.

Vairāk nekā 1000 krievu plūsmas skolu skolotāji ir piedalījušies igauņu valodas apmācībās, ko rīkoja fonds pēdējos pāris gados.

14 vārdnīcas, kas paredzētas skolēniem, ir pieejamas portālā <http://keeleeveeb.edu.ee/>. Interneta vietnes versija ir balstīta uz vārdnīcām, ko izveidojusi Izglītības un pētniecības ministrija, kas papildus skaidrojumiem igauņu valodā, piedāvā arī terminu tulkojumu krievu valodā un svarīgākās locījumu formas. Vārdnīcas drukātā veidā tika nosūtītas visām krievu plūsmas skolām.

⁸ Izmantots: [Elektroniskais resurss] / www.hm.ee

Neigauņu integrācijas fonds ir rīkojis vairākus apmācību kursus krievu plūsmas skolu skolotājiem, kas pēc tam ir sākuši savus priekšmetus pasniegt valsts valodā. Līdzīgus kursus vēstures, igauņu literatūras, ģeogrāfijas un mūzikas skolotājiem rīkoja arī Tartu Universitāte, Tallinas Universitāte un Igaunijas Mūzikas un teātra akadēmija fonda projekta ietvaros.

Etniskās minoritātes un tautu kultūra Igaunijā

Vairākas no etniskajām minoritātēm ir izveidojušas kultūras apvienības, kas darbojas kā bezpeļņas organizācijas. Šodien Igaunijas zviedri ir sekojuši Ingēriešu somiem (*Ingerian Finns*) un izveidojuši organizāciju, pamatojoties uz Kultūras autonomijas likuma normām, kas piešķir etno – kultūras minoritātes grupām likumīgu statusu, dodot tiesības tiem komunicēt tieši ar valsti un arī pretendēt uz finansējumu savām aktivitātēm no valsts budžeta.

Pārējās no sabiedrības grupām ir apvienojušās 7 asociācijās un nacionālo kultūras biedrību aliansēs:

- LÜÜRA - Starptautiskā Nacionālo kultūras apvienību asociācija (International Association of Alliances of National Culture), 31 biedrība;
- Igaunijas Tautību alianse (Alliance of Nationalities of Estonia), 20 biedrības;
- Slāvu izglītības un labdarības biedrību asociācija Igaunijā (Association of Slavic Educational and Charitable Societies in Estonia), 42 biedrības and 33 kolektīvi;
- Ida – Viru apgabala nacionālo kultūras biedrību apaļais galds, jumta organizācija nacionālajām kultūras biedrībām, kas darbojas Ida – Viru apgabalā (Ida-Viru County Round Table of National Culture Societies, an umbrella organisation of national culture societies operating in Ida-Viru County), 18 biedrības;
- Krievu nacionālo kultūras organizāciju alianse Igaunijā (Alliance of Russian National Culture Organisations in Estonia), 30 biedrības;
- Ukraiņu kongress Igaunijā (Congress of Ukrainians in Estonia), 10 biedrības;
- Ukraiņu organizāciju asociācija Igaunijā (Association of Ukrainian Organisations in Estonia), 9 biedrības.

Pastāv arī nacionālās kultūras organizācijas, kas darbojas ārpus apvienībām. Valsts programma „Igaunijas sabiedrības integrācija 2000 – 2007” ietver atsevišķu apakšprogrammu, kura mērķēta uz etnisko minoritāšu izglītību un kultūras saglabāšanu. Neigauņu integrācijas fonds uz projektu konkursa pamata atbalsta aktivitātes, kas ietvertas valsts programmā.

Šobrīd sabiedriskai apspriešanai ir atvērta "Sabiedrības integrācijas stratēģija Igaunijā 2008 - 2013" (darba dokuments, - krievu valodā: http://www.rahvastikuminister.ee/upload/dokumendid/Integratsioonistrateegia_ru.pdf)

Katru gadu tiek atbalstīti projekti, ko iesniedz nacionālās kultūras biedrības, kas iepazīstina pilsoņus ar savu kultūru un piedevām to stiprina. Iepazīstināšanai ar kultūru tiek izmantoti dažādi veidi – sabiedriski pasākumi, lekcijas, izstādes, semināri, pārraides un informatīvi izdevumi, kā arī informācija tīmekļvietnē. Igaunijas sabiedrība kļūst informētāka par kultūras atšķirībām un iecietīgāka pret tām.

Ir uzsākta publikāciju sērija "Tautības Igaunijā", kas sastāv no bukletiem, kuri iepazīstina ar dažādām tautībām, kas apmeklē visas Igaunijas skolas. Pirmo brošūru "Tautības Igaunijā. Lietuvieši" sagatavoja Cecilija Rasa Unt, rediģēja Ita Serman, un tā tika publicēta 2005.gada aprīlī. Brošūra sniedz ieskatu par

vēsturi, nacionālajiem simboliem, Lietuvas dabu un cilvēkiem. Izdevums ietver informāciju arī par lietuviešiem Igaunijā un citur pasaulē. Brošūru, kas iepazīstina ar kazahiem – "Tautības Igaunijā. Kazahi" sagatavoja Alija Abdvahitova un rediģēja Ita Serman, tā tika publicēta 2006.gadā, un brošūra "Tautības Igaunijā. Krievi", ko sagatavoja Roman Ljagu un rediģēja Ita Serman, tika publicēta 2007.gadā.

Šie materiāli ir paredzēti pamatskolām un ir izsūtīti katrai skolai Igaunijā. Brošūras par azerbaidžāņiem un uzbekiem tiks publicētas 2007.gadā.

Projekts tika īstenots pēc organizācijas "Tautību alianse Igaunijā" iniciatīvas ar Sabiedrības ministra biroja atbalstu un sadarbībā ar Igaunijas Televīziju un Neigauņu integrācijas fondu, kā rezultātā tika uzfilmēti 20 sēriju sižeti par etniskajām minoritātēm Igaunijā – "Etniskā Mozaīka".

Etniskās integrācijas procesi Narvā⁹

Narvas pilsēta izvēlēta, pamatojoties uz to, ka tajā dzīvo liels īpatsvars iedzīvotāju, kuru dzimtā valoda nav igauņu valoda. Tādejādi nepieciešams pielikt lielākas pūles, lai sekmētu vienotas sabiedrības veidošanos, ņemot vērā valodas un kultūras atšķirības. Ņemot vērā ģeopolitisko situāciju, Narva veiksmīgi īsteno dažādu tautību un kultūru integrāciju un nodrošina priekšnosacījumus pilsoņu skaita palielinājumam un arī dažādu kultūru un tradīciju saglabāšanai multikulturālā vidē.

Pamatdati

Pēdējos gados iedzīvotāju skaits ir samazinājies – no 82,2 tūkst. iedzīvotājiem 1990.gadā un 73,3 tūkst. iedzīvotājiem 2000.gadā līdz 67,5 tūkst. iedzīvotājiem 2007.gadā.

Tabula Nr.8

Narvas iedzīvotāju etniskais sadalījums *

Tautība	uz 01.01.2006.	uz 01.01.2007.	izmaiņas pret 2006 (%)
Igauni	2 615	2 715	+4%
Krievi	54 477	53 835	-1%
Ukraiņi	1 815	1 771	-2%
Baltkrievi	1 555	1 526	-2%
Somi	634	545	-14%
Tatāri	366	357	-2%
Citi	7 526	6 748	-10%

* Narvas ledzīvotāju reģistra dati

⁹ Izmantots: [Elektroniskais resurss] / www.narva.ee

Tabula Nr.9

Narvas iedzīvotāju pilsonības dati *

Pilsonība	uz 01.01.2006.	uz 01.01.2007.	izmaiņas pret 2006 (%)
Igaunijas pilsoņi	29 378	29 747	+1%
Krievijas pilsoņi	22 723	22 547	-1%
Ukrainas pilsoņi	155	148	-5%
Baltkrievijas pilsoņi	41	42	+2%
Latvijas pilsoņi	65	62	-5%
Lietuvas pilsoņi	67	75	+12%
Citu valstu pilsoņi	400	270	-33%
Nepilsoņi	16 159	14 606	-10%

* Narvas iedzīvotāju reģistra dati

Narvā tiek izdoti 5 laikraksti, no kuriem divi ir igauņu valodā un trīs – krievu valodā: "Viru prospekt", "Narva", "Gaseta", "Narvskaja Gazeta" un "Narvskaja Nedelja". Darbojas viena televīzija – Narvas Televīzija un 2 radio stacijas – Raadio – 100 un Eesti Raadio – Narva stuudio.

Starp 7 Narvas sadraudzības pilsētām divas ir no Krievijas – Ivanogorod un Sanktpēterburgas Kirova rajons un viena no Ukrainas – Doņecka.

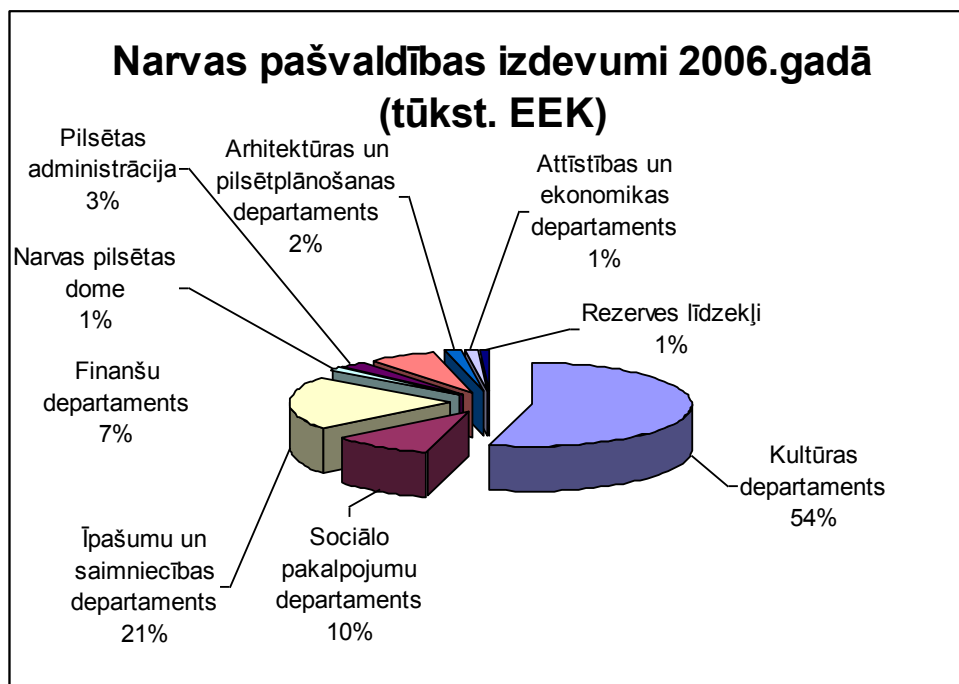
Jāatzīmē, ka Narvas Kultūras departamentam, kas ir pilsētas pašvaldības struktūrvienība, tiek piešķirts finansējums 54% apmērā no kopējā budžeta jeb aptuveni 13 milj. Ls (2006.gadā). Salīdzinājumam, citiem departamentiem piešķirts salīdzinoši mazāk, piem., Īpašuma un ekonomikas departamentam – 20,9% jeb aptuveni 5 milj. Ls. Kopējais pašvaldības budžets 2006.gadā bija 602,26 milj. kronas jeb 24,09 milj. Ls. Pārējo departamentu budžetu skat. 10. tabulā un 1.attēlā.

Tabula Nr.10

Narvas pašvaldības izdevumi 2006.gadā (milj. EEK)

Nr.	Departaments	Budžets 2006.gadā (milj. EEK)
1.	Kultūras departaments	325,4
2.	Sociālo pakalpojumu departaments	63,2
3.	Īpašumu un saimniecības departaments	12,6
4.	Narvas pilsētas dome	5,2

5.	Pilsētas administrācija	19,1
6.	Finanšu departaments	40,4
7.	Arhitektūras un pilsētplānošanas departaments	9,3
8.	Attīstības un ekonomikas departaments	8,6
9.	Rezerves līdzekļi	5,5
Kopā		602,3

1.Attēls. Narvas pašvaldības budžets 2006.gadā (procentos)

Izglītība un etniskā integrācija

Narvā atrodas 5 ģimnāzijas, 5 vispārīzglītojošās skolas un 2 pamatskolas. Brīvajā laikā skolēni var apmeklēt mūzikas, sporta un mākslas skolas. Narvas bērni ir sasnieguši ievērojamus rezultātus dažādās aktivitātēs, arī starptautiskā mērogā.

Pēdējos 5 gados izglītības jomā risinājušies nozīmīgi notikumi: Narva kļuvusi par augstskolas pilsētu – Tartu Universitātes Narvas Koledža sāka darbību 1999.gadā. Tā sagatavo angļu un krievu valodas pasniedzējus, krievu plūsmas pamatskolu pasniedzējus. Nākamgad tiek plānots atvērt jaunu fakultāti – Estētikas skolotājiem (igauņu kultūras mācību priekšmeta pasniedzējiem). Jau tagad ir novērojama liela interese no iespējamo studentu puses sākt studijas šajā fakultātē. 2000.gada rudenī tika atvērta Vecpilsētas valsts skola (Vanalinn State School), kas izmanto valodas nostiprināšanas (a language immersion) metodes. Tas nozīmē to, ka nākotnē skolas absolventi būs spējīgi turpināt studijas ģimnāzijās, kur darba valoda ir igauņu valoda.

Pieaugušie iegūst izglītību Vakara skolā un Profesionālajā izglītības centrā, kas veidots uz 4 profesionālo skolu bāzes. Šeit ir iespējams apgūt specialitātes, kas ir pieprasītas reģionā – tūrisms, vieglā rūpniecība, inženierzinātnes.

Narvas Jauniešu centrs koordinē jauniešu aktivitātes. Par ikgadēju tradīciju kļuvusi informatīvas izstādes "Orienteris" rīkošana. Visi interesenti var šeit iegūt informāciju par izglītības iespējām Igaunijā un ārzemēs.

Etniskās integrācijas instrumenti

Narvas pilsētā tiek izmantoti dažādi instrumenti etniskās integrācijas veicināšanai. Informācijas sabiedrības veidošana, ko īsteno valsts līmenī un arī pašvaldības mērogā, ir viens no priekšnosacījumiem iecietīgas un zināšanu ietilpīgas sabiedrības attīstībai valstī. Interneta kā informācijas avota pieejas sekmēšana valstī, arī Narvas pilsētā iedzīvotājiem nodrošina pieeju daudzpusīgai informācijai, kas veicina izpratni arī par etnisko un kultūru dažādību.

Ļoti lielā mērā dažādu tautību un kultūru integrācija tiek veicināta caur kultūras prizmu – Kultūras departaments administrē apmēram pusi no visa kopējā pilsētas pārvaldes gada budžeta. Tas sevī ietver kultūras pasākumu kompleksu, kas vērsts uz dažādu etnisko minoritāšu kultūras un tradīciju saglabāšanu, attīstīšanu un popularizēšanu, tajā pašā laikā – arī sekmē iedzīvotāju lojalitāti pret pilsētu, valsti, tās iedzīvotājiem, kultūru, tradīcijām, vērtībām. Piem., tas ir atbalsts aktīvajām pilsētas nacionālajām kultūras biedrībām, kultūras centru un namu darbības nodrošināšana un attīstība, Kultūras lietu komisijas darbs un aktivitātes, atbalsts dažādu kultūru mijiedarbībai un kultūru daudzveidības modeļa izstrādei un īstenošanai. Arī izklaides industrija ir tā, kas nodrošina pienesumu etniskās integrācijas jomā tieši gados jaunāku iedzīvotāju vidū.

Plašās apmācību iespējas skolu pasniedzējiem Narvā dod iespēju labāk sagatavoties mācību priekšmetu pasniegšanai valsts valodā. To nodrošina pilsētā darbojošās Tartu Universitātes Narvas Koledža un Vecpilsētas valsts skola (Vanalinn State School).

Valsts mērogā tiek īstenots naturalizācijas process, taču, saskaņā ar statistikas datiem, Narvā nenotiek straujas pārmaiņas pilsonības iegūšanā. Tātad tas nav galvenais instruments, vismaz ne šīs pilsētas gadījumā, kur gandrīz 80% iedzīvotāju ir krievu izcelsmes. Taču, izvērtējot piedāvātās iespējas, Narvā ir izveidoti priekšnosacījumi naturalizācijas procesa nodrošināšanai, resp., nacionālajā likumdošanā noteiktās tiesības uz pilsonības iegūšanu jebkuram Igaunijas nepilsonim, kas atbilst noteiktiem kritērijiem.

Sabiedrības vienotības veidošana, līdzīga izpratne par lietām ir viens no sabiedrības integrācijas priekšnosacījumiem. Integrācija ir divpusējs process. Igaunijas sabiedrības veidošana no divām lielām kopienām var notikt veiksmīgi tikai tādā gadījumā, ja abām pusēm ir zināšanas vienai par otru. Svarīgākais ir cieņa pret citām kultūrām un tautām. Cilvēkiem ir jābūt savas dzimtenes patriotiem un tai pašā laikā jābūt īsteniem Igaunijas, Eiropas un visas pasaules pilsoņiem.

Sabiedrības etniskās integrācijas prakse Vācijā¹⁰

Vācija var atskatīties uz senām migrācijas tradīcijām ar daudziem sekmīgiem integrācijas piemēriem. Otrā Pasaules kara beigās tika integrēti miljoniem vācu bēgļu un padzīto, pēc tam tika uzņemti četri milj. "vēlie izceļotāji"¹¹. Sākot ar 20.gs., Vācija ir uzņēmusi miljoniem darba ņēmēju no ārzemēm un cilvēkus, kuri dažādu sociāli - politisku iemeslu dēļ pametuši savas dzimtenes. Šo vēsturisko pieredzi Vācija vēlas izmantot, lai turpmāk veidotu pozitīvāku un pragmatiskāku saskarsmi ar ieceļotājiem un integrāciju.

Pašreiz Vācijā dzīvo 15 milj. cilvēku ar migrācijas priekšvēsturi. Tā ir gandrīz piektā daļa no visa iedzīvotāju skaita, un vairāk nekā pusei no tiem ir Vācijas pilsonība.

Daudzi migranti ir jau atraduši savu vietu sabiedrībā. Viņi gūst panākumus un ar savām prasmēm ceļ valsts labklājību, kā arī veido sabiedrisku un kultūru daudzveidību Vācijā. Ņemot vērā demogrāfiskās pārmaiņas un cīņu par izglītotiem un kvalificētiem cilvēkiem visā pasaulē, Vācija nākotnē migrāciju grib mērķtiecīgi izmantot savas ekonomikas un sabiedrības interesēs, tādēļ steidzami ir nepieciešama ilgtspējīga integrācijas politika.

Tajā pašā laikā pēdējos gadus ir saasinājušās integrācijas problēmas. Daļa ieceļotāju valsts valodā runā ļoti slikti, viņiem ir vājas sekmes skolā, un liela daļa nespēj atrast darbu. Daudzi negrib akceptēt Vācijas demokrātijas pamatlikumus, īpaši tas attiecas uz sievietes lomu un tiesībām sabiedrībā. Jauniešiem trūkst perspektīvu, tā ir problēma, kas ir jānovērš, jo tas noved sabiedriski politiskā strupceļā. Nedrīkst rasties "zudusī paaudze". Nākotnē ir svarīgi, lai visi gribētu un arī būtu gatavi šīs problēmas novērst. Tādēļ integrācija ir nacionālas nozīmes uzdevums.

Jaunās uzturēšanās tiesības un naturalizācijas process Vācijā

Vācijas pilsonību var iegūt, piedzimstot Vācijā, vai naturalizācijas procesa gaitā. Kopš 2000.gada 1.janvāra ir stājies spēkā jauns pilsonības likums. 1913.gada "Impērijas un valsts pilsonības likums" tika mainīts un nosaukts par "Valsts pilsonības likumu". Arī naturalizācijas noteikumi "Ārzemnieku likumā" tika būtiski mainīti. Stājoties spēkā "Ieceļotāju likumam" 2005.gada 1.janvārī, dažas tā normas tika izstrādātas arī „Valsts pilsonības likumā”, līdz ar ko vēl vairāk tika modificētas naturalizācijas tiesības.

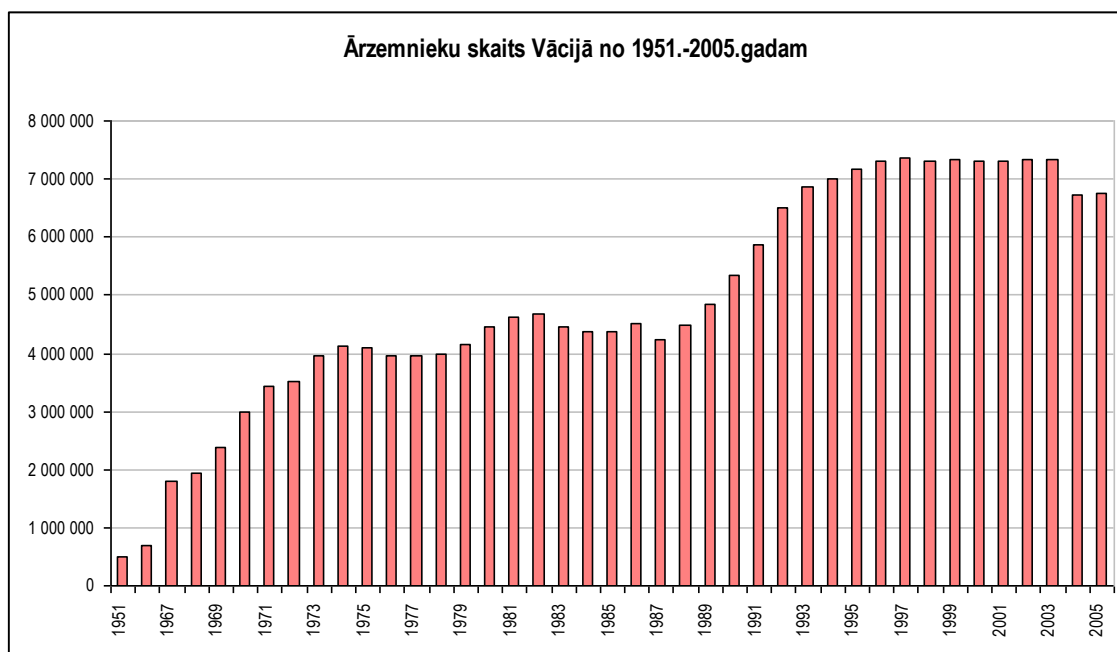
2000.gadā veiktās reformas būtība bija papildināt "izcelsmes" principu ar "piedzimšanas" vai "teritorijas" principa elementiem. Līdz tam Vācijā dominēja "izcelsmes" princips, uz kuru balstoties, bērns iegūst savu vecāku vai vienas vecāku puses pilsonību. Pateicoties reformai, sākot ar 2000.gada 1.janvāri, jaundzimušie bērni paralēli savu vecāku pilsonībai iegūst (bez naturalizācijas pieteikuma iesniegšanas) arī Vācijas pilsonību, ja vismaz viens no vecākiem bērna piedzimšanas laikā ir likumīgi, ar atbilstošu uzturēšanās atļauju astoņus gadus dzīvojis Vācijā. Sasniedzot 18 gadu vecumu, bērnam ir jāizlemj, kuru pilsonību nākotnē viņš vēlas paturēt. Ja līdz 23 gadu vecumam nav notikusi atteikšanās no citas valsts pilsonības, tad principiāli Vācijas pilsonība tiek atņemta.

Jau pirms Valsts pilsonības likuma reformas bija novērojams liels naturalizācijas skaita pieaugums. Līdz ar reformas ieviešanu 2000.gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pilsoņu skaits pieauga par gandrīz 30% (t.i.

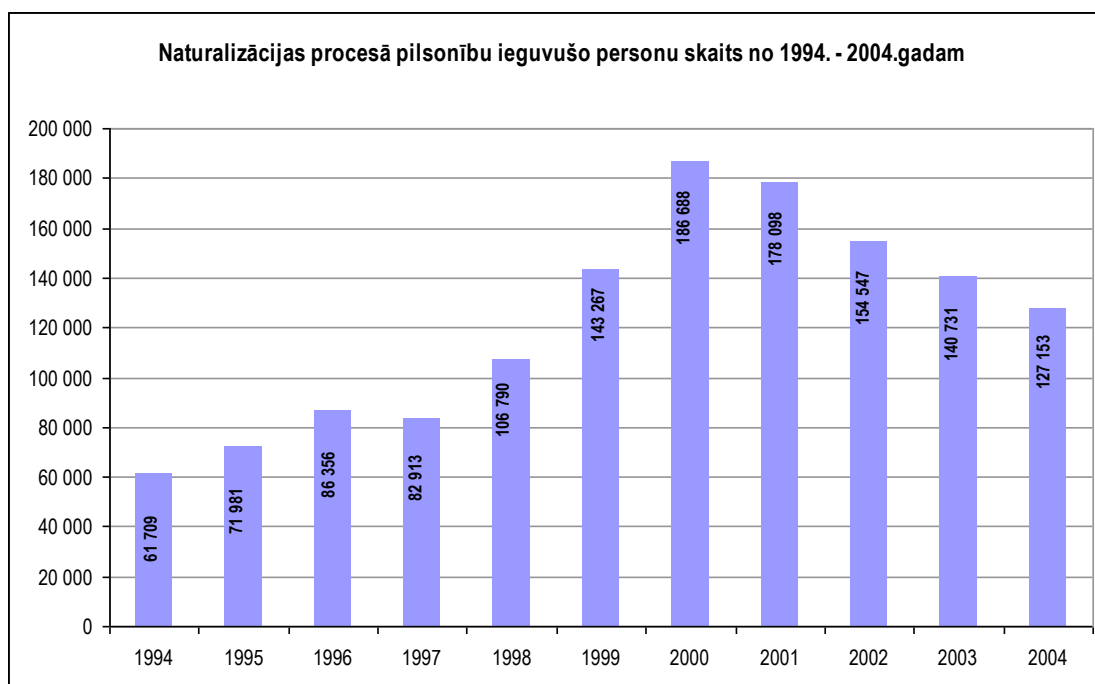
¹⁰ Izmantots: Vācijas nacionālais integrācijas plāns. Der Nationale Integrationsplan. [Elektroniskais resurss] / Vācijas Federatīvās Republikas Tieslietu ministrija, 2006. – Pieejas veids: http://www.bmj.bund.de/files/-/2321/NIP_AG%204.pdf. Skatīts 01.10.2007.

¹¹ Spätaussiedler – „vēlie izceļotāji” pēc likuma ir vācu tautas piederīgie, kuri pēc 31.12.1992. pametuši bijušās Padomju Savienības valstis un sešu mēnešu laikā atbilstoši likumdošanai ir ieceļošanas procedūrai apmetušies uz pastāvīgu dzīvi Vācijā. Viņiem jāpierāda, ka savas vācu tautības dēļ tikuši diskriminēti un tādēļ pametuši savas dzīves vietas, lai apmestos uz dzīvi Vācijā.

186.688 jaunie pilsoņi). Turpmākajos gados šis skaitlis pakāpeniski samazinājās. 2001.gadā 178.098, 2002.gadā – 154.547, 2003.gadā – 140.731 un 2004.gadā 127.153 jauno pilsoņu naturalizācijas procesā bija ieguvuši pilsonību. Kopumā, apskatot periodu no 2001. līdz 2004.gadam, pilsonību bija ieguvuši gandrīz 790.000 cilvēku.

2. Attēls. Izmaiņas ārzemnieku skaitā Vācijā no 1951. – 2005. gadam (Vācijas statistikas valsts pārvaldes dati)

3. Attēls. Naturalizācijas procesā pilsonību ieguvušais personu skaits no 1994. – 2004. gadam (Vācijas statistikas valsts pārvaldes dati)

Uzturēšanās un apmešanās: kurš drīkst ierasties un palikt?

Līdz šim „Ārzemnieku likumā” uzturēšanās atļauja tika iedalīta, vadoties pēc uzturēšanās mērķa. Tomēr šis iedalījums bija nepārskatāms un sarežģīts. Pašlaik pastāv tikai divi definētie uzturēšanās mērķi: uzturēšanās atļauja ierobežotam laika posmam un beztermiņa apmešanās atļauja, kurai beidzoties ir iespējams iegūt Vācijas pilsonību.

Uzturēšanās atļauja

Uzturēšanās atļauja arī turpmāk tiek izsniegta, vadoties pēc migrantu ieceļošanas mērķa Vācijā. Turklāt mērķus iedala: izglītības iegūšanas vēlme (piem. studējošie), ārzemju ieceļotāji darba nolūkos, humānie mērķi (piem. bēgļi), kā arī ģimeņu apvienošanās. Uzturēšanās atļauja dod tiesības veikt algotu darbu tikai tādā gadījumā, ja tas ir speciāli norādīts atļaujā. Ārzemju studentiem pēc Vācijas universitātes vai profesionālās augstskolas pabeigšanas iepriekš valsts bija jāpamet. Tagad uzturēšanās atļauja tiek izsniegta vēl vienam gadam, lai šajā laikā varētu atrast piemērotu darba vietu.

Apmešanās atļauja

Lai saņemtu apmešanās atļauju, migrantiem jāizpilda diezgan augstas prasības. Taču tā paredz labāku aizsardzību pret izraidīšanu, dod tiesības ilglaicīgi uzturēties un gandrīz neierobežoti strādāt, kā arī pēc vairāku gadu uzturēšanās iegūt Vācijas pilsonību. Turklāt uzturēšanās iemeslam nav jābūt saistītam ar kādu noteiktu mērķi.

Nosacījumi, lai saņemtu apmešanās atļauju:

- uzturīdzekļu un piemērotas dzīvojamās platības nodrošināšana savai ģimenei;
- pierādījums par iemaksām vecuma pensijai;
- nesodāmība;
- pietiekamas vācu valodas zināšanas;
- atļauja algota darba veikšanai;
- vismaz piecus iepriekšējos gadus saņemta uzturēšanās atļauja.

Darba migrācija

Iepriekš minētie nosacījumi apmešanās atļaujas saņemšanai neattiecas uz augsti kvalificētu darbaspēku (piem., zinātnieki, inženieri, IT - speciālisti) un migrantiem un viņu ģimenes locekļiem, kuri grib uzsākt darbu kā pašnodarbinātie. Šīm cilvēku grupām var tikt izsniegta apmešanās atļauja daudz ātrāk. Arī tie, kuriem ir tiesības uz patvērumu, noteiktos apstākļos jau pēc trim gadiem var iegūt ilglaicīgas apmešanās statusu.

Ar atviegloto uzturēšanās atļauju ieviešanu nav paredzēts atvērt Vācijas darba tirgu ārzemniekiem. Tieši otrādi, attiecībā uz Eiropas Savienības nepilsoņiem tiek ievērota darbaspēka salīgšanas apturēšana. Izņēmums ir tikai augsti kvalificētie un pašnodarbinātie, lai gan arī šeit tiek ievēroti ļoti konkrēti nosacījumi.

Integrācijas programma

Integrācijas programma tika izstrādāta 2005.gadā. Tā ir pirmā tik visaptveroša, stratēģiska koncepcija visai Vācijai, kas tiešā veidā ir vērsa uz integrācijas veicināšanu un galvenās mērķauditorijas iesaistīšanu sabiedriskajā dzīvē. Par šīs programmas attīstību atbildīga ir Valsts migrācijas un bēgļu iestāde. Juridiskais (likumīgais) Integrācijas programmas uzdevums ir noteikt esošos valsts, federatīvo zemes, pašvaldību un privāto organizāciju integrācijas piedāvājumus un sniegt ierosinājumus par tās tālāku attīstību. Migrācijas un

bēgļu iestāde ir arī atbildīga par integrācijas kursu koncepciju un to centralizēto koordinēšanu. Modeļu projektu veicināšanai, kuri ir domāti Integrācijas programmas attīstībai un izpildīšanai, valsts ir paredzējusi 200000 eiro.

Integrācijas kursi 2005.gadā

2005.gadā 1.janvārī stājās spēkā „Ieceļotāju likums” un līdz ar to integrācijas kursu apmeklēšanas rīkojums, kas bija pirmais integrācijas veicināšanas pasākums ar juridisku pamatojumu. Par integrācijas programmas pamatelementu tiek uzskatīti integrācijas kursi, kuri sevī ietver valodas apmācību (600 stundas) un ievadkursu (30 stundas). Ievadkurss sniedz pamatzināšanas Vācijas tieslietu kārtībā, vēsturē un kultūrā. Integrācijas kursu mērķi ir sniegt imigrantiem izpratni par Vācijas valsts būtību, darīt zināmas iedzīvotāju tiesības un pienākumus un veicināt līdzdalību sabiedriskajā dzīvē. Šajosursos var piedalīties arī ārzemnieki, kuri jau ilgāku laiku dzīvo Vācijā. Kopumā 2005.gadā 215.651 cilvēks ieguva tiesības apmeklēt integrācijas kursus. No tiem 103.146 personas pieteicās jau pirms 2005.gada, iesniedzot savus pieteikumus Vācijas centrālajā migrācijas un bēgļu departamentā, tā parādot savu personīgo interesi, piedalīties integrācijasursos un vēlmi integrēties Vācijas sabiedrībā. Ārzemnieku iestāde piešķīra tiesības apmeklēt šos kursus 18.330 cilvēkiem, kuri Vācijā uzturas jau ilgāku laiku. Likumdošana paredz šāda veida valodas kursu apmeklēšanas noteikšanu ārzemniekiem, kuri nevar atrast darbu slikto valodas zināšanu dēļ un saņemt sociālos pabalstus.

Ja iestādes konstatē, ka konkrētam indivīdam ir nepieciešama noteikta veida integrācija (piem., valodas apguve) un tajā pašā laikā viņš saņem bezdarbnieku pabalstu, tad piedalīšanos integrācijasursos viņam var uzlikt par pienākumu. Ja pienākumi netiek ņemti vērā, tad atsevišķos gadījumos jārēķinās ar pakalpojumu samazināšanu un iespējamām sankcijām uzturēšanās tiesību jomā.

Tas, kā veidot valstiska mēroga integrācijas pasākumus, ir ļoti strīdīgs jautājums. Līdz šim nav skaidri pierādīts vai noliegts, ka viena kopēja programma spētu veicināt lielākus sabiedrības integrācijas panākumus. Vācijas politika, izstrādājot jauno programmu, ir orientējusies pēc citu valsts modeļiem. Cik veiksmīgs ir šis modelis, varēs izvērtēt tikai pēc dažiem gadiem.

Izglītība kā integrācijas politikas instruments

Vācijas valdība ir izvēlējusies jaunus ceļus atraktīvai un ilgstošai integrācijas politikai, kura integrē ieceļotāju potenciālus un nevis tikai fokusējas uz viņu deficītiem. Migrantiem, kuri ilgstoši atsakās vai noraida integrācijas procesu, jārēķinās ar sankcijām. Vācijas integrācijas politika lielā mērā vērsta uz modernām ieceļotāju tiesībām un institucionālu dialogu ar migrantiem.

Finanšu plānošanas periodā valdība piešķirs 750 milj. eiro pasākumiem, kuri ir tieši vērsti uz integrācijas veicināšanu. Papildus tam valdība finansēs arī citas aktivitātes, kuras netiešā veidā ietekmēs integrācijas procesu.

Līdz 2008.gada beigām valdība sniegs starpbilanci par Nacionālās integrācijas plāna izpildi.

Integrācija ar izglītības palīdzību

Izglītība ir nozīmīgākais sociālās, kulturālās un ekonomiskās integrācijas faktors. Svarīgākais priekšnosacījums tam ir stabilas vācu valodas zināšanas. To pieprasa izglītības sistēma, radot iespējas un attīstot potenciālus. Valdība -

- kopā ar federatīvajām zemēm un komūnām nospraudusi mērķi palielināt vietu skaitu bērnudārzos bērniem zem trīs gadiem, tādejādi paaugstinot nodrošināšanas kvotu līdz 35% līdz 2013.gadam;
- apņemas, ņemot vērā demogrāfisko attīstību, neizmantotos budžeta līdzekļus izmantot izglītības uzlabošanai;

- attīsta vispārēju valodas apgūšanas koncepciju bērnu dārzos;
- atbalsta metožu pētīšanu, ar kuru palīdzību varēs konstatēt vācu valodas apgūšanas gaitu;
- kopā ar desmit federatīvām zemēm atbalsta koncepcijas attīstību valodas apmācībai ar programmas palīdzību FörMig;
- ar modeļa programmu "Skolu bastotāji – 2.iespēja" seko mērķim, integrēt "bastotājus" skolas dzīvē un dot viņiem iespēju pabeigt skolu;
- atbalsta federatīvās republikas izglītības pētīšanu, koncepciju un instrumentu izstrādi, kuri uzlabotu integrāciju.

Integrācija ar valodas palīdzību

Valoda ir integrācijas nosacījums. Kopš 2005.gada 1.janvāra šim nolūkam valsts pirmo reizi realizē integrācijas kursus – vienotus valodas un orientēšanās kursus ieceļotājiem, kā arī īpašus integrācijas kursus vecākiem un sievietēm, piedāvājot bērnu pieskatīšanu.

Valdība -

- tuvākajā laikā paplašinās integrācijas kursu piedāvājumu, lai tie būtu pieejami visās teritorijās;
- iedarbosies uz ciešāku sadarbību starp migrantu konsultantiem un valodu kursu organizētājiem.

Integrācija ar profesionālās izglītības palīdzību

Profesijas apgūšana ir viens no centrālajiem sabiedriskās integrācijas faktoriem. Lai uzlabotu jauniešu pieeju darba tirgum, valdība īpaši forsē tādus pasākumus, kas palielina darba vietu skaitu uzņēmumos profesijas apgūšanai. Valdība

- ciešāk sadarbosies ar izglītības pakta partneriem, kuri izpilda "Īpašo valsts programmu sākuma kvalifikācijas iegūšanai jauniešiem". Plānots programmas gaitā darba vietu skaitu paaugstināt līdz 40000 vietām;
- sniegs līdzdalību profesionālās izglītības uzlabošanai, kas īpaši vērsta uz ieceļotāju jauniešiem, programmas JOBSTARTER un "Izglītības koordinēšanas ārzemju uzņēmumos" (KAUSA) ietvaros;
- pilnvarojusi konsultāciju un informācijas platformu "Integrācija caur kvalifikāciju" sadarbībā ar Valsts Darba aģentūru un nevalstiskām organizācijām attīstīt jaunās stratēģijas migrantu darba situācijas uzlabošanai;
- sākot ar 2007.gada vidu, Eiropas Sociālā fonda programmas ietvaros paplašinās vācu valodas kursu piedāvājumu apgūtās profesijas un darba ietvaros. Šie kursi papildinās integrācijas kursus, orientējoties uz darba tirgu un būs pieejami visām personām ar citu nacionālo izcelsmi.

Integrācija ar zinātnes palīdzību

Vācijā ir vairāk nekā 180.000 ārzemju studentu un augsti kvalificētu zinātnieku. Valdība finansiāli atbalsta federatīvās zemes ar augstu izglītības līmeni un ārzemju studentus, lai Vācija Eiropā kļūtu par konkurētspējīgu valsti izglītības un zinātnes attīstības jomā. Tiks atbalstītas iebraukušo akademiķu kvalifikācijas celšanas programmas, kā arī sniegts atbalsts zinātniskiem pētījumiem migrācijas un integrācijas jautājumos.

Sieviešu un meiteņu integrācija

Gandrīz puse Vācijas iedzīvotāju ar migrācijas priekšvēsturi ir sieviešu dzimtas pārstāves. Sievietes mātes lomai ir liela nozīme nākamo paaudžu integrācijai, tādēļ valdība īpaši atbalstīs sieviešu integrāciju Vācijas sabiedrībā, paplašinot integrācijas kursu skaitu tieši sievietēm. Tiks sniegts finansiāls atbalsts organizācijām, tās tiks iekļautas valsts programmu plānošanas un izpildīšanas procesos. Valdība cīnīsies pret tādām laulībām, kuras notiek pret sieviešu gribu (pārsvarā musulmaņu ģimenēs), kas ir smags cilvēktiesību pārkāpums, iesākot pilota projektu – profesionāla palīdzība sievietēm pa telefonu. Tiks garantēts finansiāls atbalsts iestādēm, kuras sniedz sievietēm patvērumu no savām ģimenēm.

Integrācija dzīves vietā

Tiešai dzīves vietai un apkārtni ir centrāla funkcija integrācijas procesā, kurā svarīgāko ieguldījumu sniedz vietējo pašvaldību darbs. Integrācija ir pašvaldību uzdevums, taču tām ir nepieciešams kopīga koncepcija par vadlīniju turpmākai darbībai. Valdība izmēģina un pavada stratēģiju un rīcību izstrādi pilotprogramā „Migrācija/ integrācija un pilsētas politika” integrācijas veicināšanai. Katru gadu sniedz finansiālu atbalstu programmai "Sociāla pilsēta".

Kulturālā integrācija

Kultūra ir svarīga kopdzīvei vienā valstī un vieno dažādas izcelsmes cilvēkus. Šim mērķim valdība ieviesīs starpministriju darba grupu "Kultūra un Integrācija", kura pamatā nodarbosies ar integrācijas tēmu kultūras aspektā un ierosinās International Council of Museums (ICOM) darba grupas „Muzejs- Migrācija- Kultūra- Integrācija” dibināšanu.

Integrācija ar sporta palīdzību

Sports pamudina dažādu izcelsmju cilvēkus attiekties vienam pret otru draudzīgāk un godīgāk, tādēļ sportu var interpretēt kā integrācijas "motoru". Sporta apvienības un organizācijas veikušas neapšaubāmi lielu darbu integrācijas veicināšanai. Valdība

- finansē programmu "Integrācija caur sportu" un nākotnē paaugstinās tās efektivitāti,
- izveido piedāvājumu dokumentēšanai informatīvo platformu, lai uzlabotu pieredzes apmaiņu un rastu pārskatu par dažādiem projektiem.
- atbalsta sabiedrisko kampaņu "Integrācija. Mēs piedalāmies!", kura tiek iesaistīta dažādās sporta aktivitātēs strapkulturālai attīstībai.

Integrācija ar masu mediju palīdzību

Masu mediji ietekmē sabiedrības viedokli par ieceļotājiem un līdzdarbojas viedokļu veidošanā integrācijas jautājumos. Tādēļ viņi nes lielu atbildību. Valdība

- atbalsta integratīvo programmu formātus televīzijā. Šim nolūkam valdība sadarbojas ar Grimme institūtu, Civis – Mediju fondu, Deutsche Welle, Valsts iniciatīvu – integrācija un televīziju.
- Pārbauda, cik sekmīgi sadarbojas vācu un turku masu mediji, piem., vācu – turku televīzijas konferences veidā.

Integrācija ar pilsoniskās līdzdalības palīdzību

Integrācija nav iedomājama bez daudzpusīgām civilās sabiedrības aktivitātēm. Valdība valsts programmu ietvaros atbilstošā mērā nodrošinās migrantu un organizāciju piedalīšanos valdības atbalstītos infrastruktūras projektos .

Vācijas pilsētas Nirnbergas piemērs ¹²

Nirnberga atrodas Bavārijas pavalstī, tur dzīvo 493 689 iedzīvotāji, un tā iedzīvotāju skaita ziņā ir otrā lielākā pilsēta (aiz Minhenes) Bavārijā.

2007.gadā ārzemnieku skaits pieauga līdz 88 268. Kopš 1989.gada pilsētā ir iebraukuši 44 654 "vēlie izceļotāji", t.i., 9% no kopējā Nirnbergas iedzīvotāju skaita. Kopumā 17,9% Nirnbergas iedzīvotājiem nav Vācijas pilsonības.

Pirmo reizi pilsētas domē ārzemnieku tematika kļuva aktuāla 1972.gadā. 1973.gadā tika nodibināta ekspertu grupa ārzemnieku jautājumos. Pirmā ārzemnieku integrācijas programma tika izveidota 1984.gadā, kura 1994.gadā tā tika papildināta, iesaistot arī ārzemnieku biedrības. Laika gaitā ekspertu grupu nomainījusi pilsētas domes integrācijas komisija un kopš 2002.gada pilsētas mērs uzsver, ka integrācijas politika ir jāuzskata par centrālo pilsētas uzdevumu.

Nirnbergas programmas un iniciatīvas:

Īpaši liela uzmanība tiek pievērsta vecāka gājuma imigrantu integrācijas veicināšanai, jo blakus ierastajām pensionāru problēmām, pensionāriem ar migrācijas priekšvēsturi jāņem vērā vēl citas grūtības. Projekts „Migrācija un vecums” tika izstrādāts tieši pirmās migrācijas paaudzes problēmu novēršanai, kuru sociālo situāciju raksturo:

- sliktas vācu valodas zināšanas;
- salīdzinoši zemas pensijas;
- salīdzinoši sliktāks veselības stāvoklis;
- atsevišķās grupās relatīvi sliktās izglītības dēļ salīdzinoši vājas pašpalīdzības spējas.

Šobrīd Nirnbergā informāciju par veco cilvēku aprūpes palīdzību var iegūt pateicoties:

- informācijas brošūrām migrantu dzimtajās valodās;
- informācijas pasākumiem;
- augošajam konsultāciju piedāvājuma klāstam (arī migrantu dzimtajās valodās);
- vācu valodas kursiem veselības aprūpes jomā;
- sarunu/ diskusiju grupām migrantu dzimtajās valodās;
- atsevišķiem projektiem kā MiMi ("Ar migrantiem priekš migrantiem").

Minētie piedāvājumi ļauj rast kontaktus ar veciem cilvēkiem ārpus savas tautības grupas, kā arī dod iespēju būt kopā ar savas tautības cilvēkiem.

Otrs projekta "Migrācija un vecums" mērķis ir vērst uzmanību uz starpkulturālo attīstību Nirnbergas pensionātos un aprūpes centros.

- Visaptverošas darbinieku tālākizglītošanās;

¹² Izmantots: Nirnbergas pilsētas integrācijas programma. Integrationsprogramm der Stadt Nürnberg. [Elektroniskais resurss]. – Pieejas veids: <http://www.nuernberg.de/internet/integration/integrationsprogramm.html> . Skatīts 01.10.2007

- Inhouse – apmācības;
- Vispārēja šīs tēmas "sensibilizācija".

Pilsētas iedzīvotāji ar migrācijas priekšvēsturi ir valsts iestāžu klienti. Tādēļ integrācijas procesa ietvaros tiek pievērsta uzmanība valsts iestāžu darbībai Nirnbergas pilsētā attiecībā uz starpkulturālo atvērtību.

Kopš 70-o gadu beigām tiek organizēti pasākumi valsts iestāžu un pārvalžu darbiniekiem, lai iepazīstinātu darbiniekus ar migrantu īpašajām problēmām un to iespējamajiem risinājumiem, tādā veidā veicinot starpkulturālo izpratni. Daži piemēri:

- Sākot ar 1990.gadu, Personāla iestāde organizē seminārus ģeogrāfijā (par Turciju, Spāniju, Krieviju un arābu valstīm), lai darbinieki gūtu ieskatu par svarīgām dažādu valstu īpatnībām, tādā veidā veicinot sekmīgu komunikāciju starp valsts iestāžu darbiniekiem un migrantiem. Pēdējos piecos gados – vairāk nekā 30 šāda veida semināru 300 darbiniekiem, kuri ikdienā strādā ar migrantiem.
- 1990.gada pavasarī Pedagoģijas institūts, sadarbojoties ar Ārvalstnieku pārvaldi, universitāti, Bavārijas skolotāju asociāciju u.c. biedrībām sasauca simpoziju par tēmu "Dzīvot un mācīties multikulturālā sabiedrībā". Šajā pasākumā dalībnieki tika iepazīstināti ar visiem projektiem Nirnbergā, t.sk., eksperimentālo skolas projektu "Bikulturāls integrācijas modelis".
- Ņemot vērā mazo nodarbināto skaitu ar migrācijas priekšvēsturi valsts iestādēs Nirnbergas pilsētā, Personāla pārvalde veica informatīvu darbu. Mērķis bija iepazīstināt migrantus ar esošo profesiju piedāvājumu pilsētā un darīt zināmus darbā pieņemšanas priekšnosacījumus.

Izglītība ir svarīgākais politiskais integrācijas instruments. Nirnbergā ir plašs izglītības iegūšanas piedāvājums migrantiem – privāti, komerciāli izglītības centri, kā arī valsts un pilsētas iestādes. Lai nepazustu strukturēts pārskats par visiem piedāvājumiem, un lai tos varētu novērtēt kritiski, 2004.gadā tika nodibināta darba grupa "Izglītības ofensīva". Pilsētas domes integrācijas komisijas uzdevumā tā uzskaita visus mācību piedāvājumus migrantiem, seko, vai to netrūkst kādā specifiskā jomā, un izstrādā kopējo stratēģiju.

18% no kopējā ārzemnieku skaita ir bērni vecumā līdz 10 gadiem. Neskatoties uz visiem centieniem nodrošināt migrantu bērniem vienādas iespējas integrēties izglītības sistēmā un gūt līdztiesīgas iespējas visās dzīves jomās, mērķis nav sasniegts. Vācu valodas zināšanas bērniem ir zemā sarunvalodas līmenī, kas rada problēmas mācību vielas apgūšanā jau sākumskolā.

Aktivitātes:

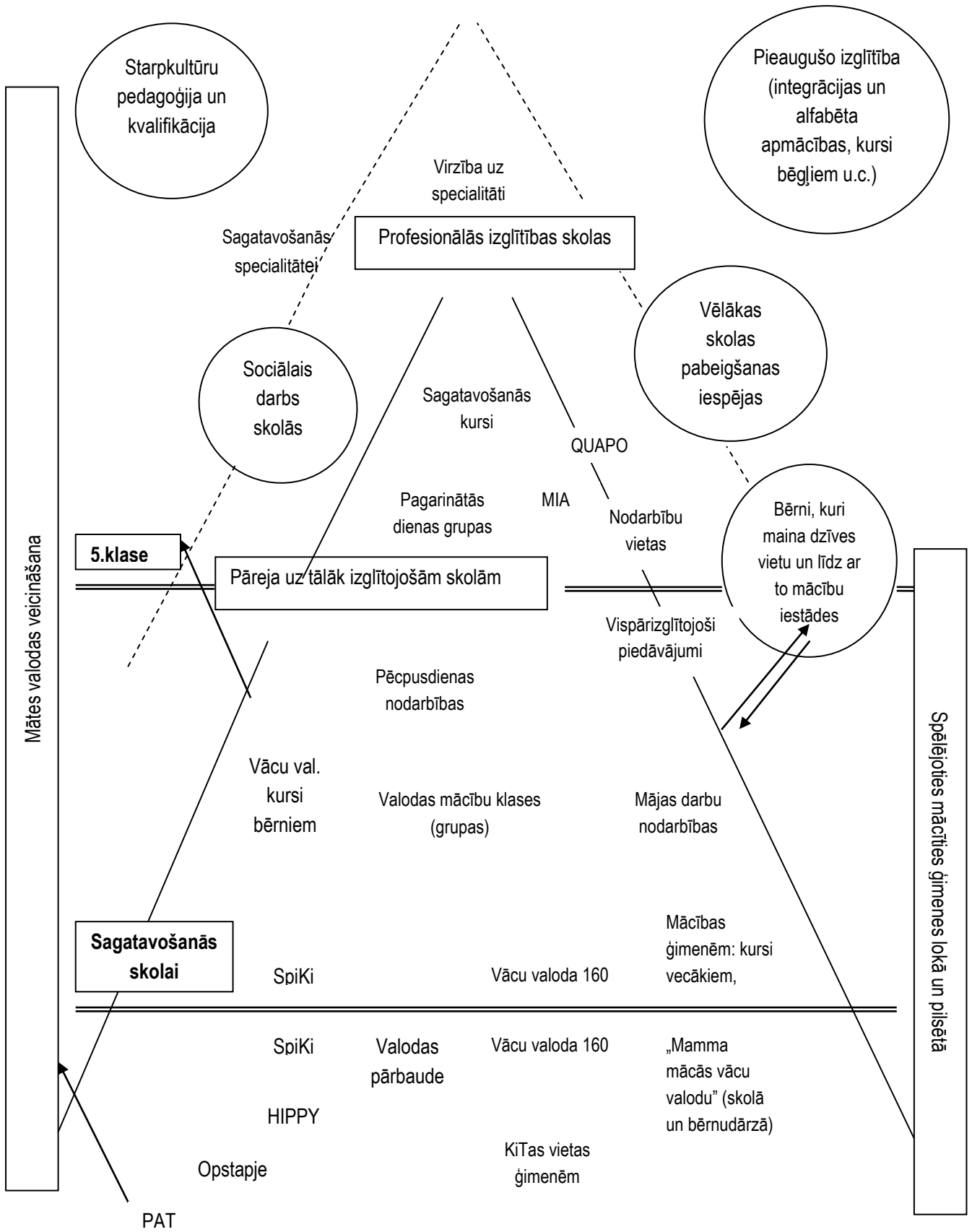
Pašlaik visas programmas tiek finansētas ar valsts līdzekļiem un privātiem ziedojumiem. Tā piem., pilsēta 2005.gadā ir piešķīrusi 226 200 eiro divām programmām, kuras ir izstrādātas bērniem līdz 10 gadu vecumam.

- Prakses projekts "Phono – logisch – roku rokā" bērnodārzos. Uz zinātni pamatota programma ar nosaukumu SpiKi mērķtiecīgai runas un rakstu valodas apgūšanai. Šo programmu ir izstrādājis Bērnu tiesību un aizsardzības centrs.
- Prakses projekti "Skolas soma – mamma un es spēlējoties uz skolu" un "Mamma mācās vācu valodu bērnodārzā", kas ļauj apgūt vācu valodu un iesaista bērnu mātes ikdienas bērnodārza gaitās. Abos projektos dalībnieki līdzfinansē šīs nodarbības. Otru daļu apmaksā no Eiropas sociālā fonda līdzekļiem.
- "Vācu valoda 160" projekta mērķauditorija ir 1.klases skolēni, kuri grib uzlabot savas vācu valodas zināšanas.

- Programmas ietvaros "Spēlējoties mācīties ģimenes lokā un pilsētā" ir vairāki piedāvājumi - HIPPY grupās atbalsta un pārbauda bērnu sagatavotību skolai (80% pašvaldību finansējums, 20% - ģimenes) PAT un Opstapje grupu mērķauditorija ir cittautiešu ģimenes ar bērniem līdz trīs gadu vecumam, ar kurām nodarbojas individuāli mājās vai grupu nodarbībās. Šie piedāvājumi ir salīdzinoši dārgi, jo tikai 30% izmaksas sedz pašvaldība. Pārējo līdzfinansē ģimenes.

Vecāko klašu skolēniem uzsvars tiek likts uz vācu valodas uzlabošanas pasākumiem, kurus skolas piedāvā pēc saviem ieskatiem un savu finansiālo iespēju robežās. Tiek piedāvāti mājas darbu palīdzības grupas, kuras ir īpaši pieprasītas jauniešu vidū ar migrācijas priekšvēsturi.

Nirnbergas pilsētas izglītības modeļa piramīda

Mērķis ir veicināt bērnu un jauniešu komunikācijas spējas, lai viņi varētu pilnvērtīgi piedalīties sabiedriskajās dzīvē. Akcents tiek likts uz vācu valodas apguvi.

Secinājumi

- Kopumā Latvijas lielākajās pilsētās NVO nodrošina saikni jeb komunikāciju starp pašvaldību un dažādām sabiedrības grupām.
- Nesaskaņas etniskajā jomā parasti nav vērojamas jauniešu vidū. Dažādu tautību jaunieši sadarbojas labi.
- Kā liecina PMLP dati, reģistrēto bērnu – nepilsoņu skaits ir neliels un tam ir tendence samazināties, līdz ar to šobrīd iezīmējas perspektīva, ka ilgtermiņā nepilsoņu problemātika varētu izzust.
- Kā atzīst aptaujātie eksperti, mazākumtautību skolu reforma nav pazeminājusi krievvalodīgo jauniešu izglītības līmeni, bet gluži pretēji - ir veicinājusi jauniešu integrāciju un konkurētspēju.
- Viena no sociālās atstumtības riska grupām ir čigāni, un šīs etniskās grupas zemais izglītības līmenis padara problemātiskas viņu iespējas integrēties sabiedrībā.
- Viens no problēmu stūrakmeņiem etniskās integrācijas jomā ir cilvēku neieinteresētība un norobežošanās no pārējām etniskajām grupām. Jelgavas iedzīvotāju aptaujas rezultāti, kā arī citi veiktie pētījumi liecina, ka krievu tautības cilvēki nav ieinteresēti iepazīt latviešu kultūru un kontaktēties ar citu tautību cilvēkiem.
- Kā liecina veiktās intervijas un Jelgavas iedzīvotāju aptauja, vislielākais nepilsoņu skaits ir vecumā virs 50 gadiem, un šajā vecumgrupā cittautiešiem ir viszemākais latviešu valodas zināšanu līmenis, līdz ar to vecākā gadagājuma cilvēki ir viena no galvenajām sabiedrības etniskās integrācijas mērķgrupām.
- Interviju rezultāti parāda, ka Latvijas lielākajās pilsētās nepastāv nesaskaņas dažādu etnisko grupu starpā, tomēr situācija saasinās priekšvēlēšanu periodā. Etnopolitiskā situācija šajā laikā kļūst saspīlētāka.
- Visas lielās republikas pilsētas izmanto internetu kā vienu no galvenajiem medijiem, lai veicinātu sabiedrības integrāciju. Visās apsekotajās pilsētās, izņemot Rēzekni un Jelgavu, komunikācija notiek arī krievu valodā.

Ieteikumi

Apkopojot esošās situācijas izvērtējumu un intervijās iegūto informāciju, ir izkristalizējušies vairāki ieteikumi sabiedrības etniskās integrācijas veicināšanai:

- Motivēt iedzīvotājus iesaistīties interešu grupās, biedrībās vai apvienībās, tādējādi veicinot pilsonisko aktivitāti;
- Atbalstīt nacionālo (kultūras) biedrību izveidošanu un uzturēšanu;
- Mudināt cilvēkus uz savstarpēju iecietību un toleranci, veicinot citu kultūru izpratni ar dažādu multikulturālu aktivitāšu palīdzību – pasākumiem, nacionālajiem svētkiem, izstādēm un konkursiem;
- Sekmēt objektīvākas un etnisko integrāciju veicinošākas informācijas atspoguļošanu masu medijos;
- Izmantot NVO kā komunikācijas nodrošinātāju starp pašvaldību un indivīdiem;
- Ieviest vienlīdzības principu ikvienā pilsētas un sabiedrības attīstības procesā, piem., projektu konkursos, nosakot vienādus kritērijus visiem "labuma saņēmējiem" neatkarīgi no pretendenta etniskās piederības un prioritārās komunikācijas valodas;
- Veicināt sabiedrības lielāku iesaistīšanos pašvaldības lēmumu pieņemšanā;
- Izveidot Jelgavas pilsētas mājas lapu (www.jelgava.lv) arī krievu valodā, lai iegūtu efektīvu instrumentu integrācijas veicināšanai;
- Savlaicīgi domāt par šobrīd ieceļojošo viesstrādnieku integrāciju;
- Mobilizēt sabiedrību (visas etniskās grupas) kopīga uzdevuma veikšanai ar mērķi labākas dzīves un ekonomiskās situācijas sasniegšanai.

Pēdējos gados Latvijā ir veikti vairāki pētījumi par sabiedrības etnisko integrāciju, tās problēmām, tendencēm un risinājumiem. Šo pētījumu rezultāti ir attiecināmi arī uz situāciju Jelgavas pilsētā, un tādēļ, izstrādājot sabiedrības integrācijas stratēģiju, ir ieteicams ņemt vērā arī citos pētījumos sniegtos secinājumus un ieteikumus:

- Pārtraukt pretnostatījumu "mēs" un "viņi".
- Izmantot iespējas ietekmēt sabiedrisko domu iecietības veicināšanas virzienā, prasmīgi izmantojot sabiedrības elites pārstāvju viedokļu popularizēšanu plašsaziņas līdzekļos;
- Lielāka uzmanība ir jāvelta vecāku izglītošanā un skolotāju apmācībā par iecietības un tolerances izpausmēm;
- Īstenot uz sadarbību vērstu stratēģiju;
- Svarīgi novērst segregāciju. Konflikta varbūtība pieaug, ja nav kontaktu. Ja kontakti ir, tad notiek vērtību maiņa;
- Uzlabot situāciju integrācijas jomā var ar pozitīviem lēmumiem un rīcību. Sadarbība ir labāka nekā karš.

Instrumenti, atsevišķo mērķgrupu etniskai integrācijai:

Bērni un jaunieši

- Sekmēt mazākumtautību jauniešu valstiskās identitātes nostiprināšanos, piedaloties starptautiskos pasākumos, organizējot skolēniem braucienus uz savu etnisko dzimteni, lai pārstāvētu un prezentētu Latviju. Tas veicina bērnos patriotismu un lepnumu par savu valsti;
- Iesaistīt "autoritāti" krievvalodīgo jauniešu iepazīstināšanai ar latviešu kultūras bagātībām;
- Ieviest skolās pedagoģiskās stratēģijas kultūru izpratnes un tolerances veicināšanai;
- Izstrādāt čigānu bērnu izglītības programmu;

25-50 gadus veci cilvēki

- Organizēt iedzīvotāju diskusijas par dažādiem, aktuāliem sabiedriskajiem procesiem, iesaistot visu etnisko grupu pārstāvjus;
- Iesaistīt pašvaldības lēmumu pieņemšanā;
- Starpkultūru kursi skolotājiem un pašvaldības darbiniekiem, lai darbinieki gūtu ieskatu par svarīgām dažādu kultūru īpatnībām, tādā veidā veicinot sekmīgu komunikāciju starp valsts un pašvaldību iestāžu darbiniekiem un cittautiešiem.

Personas virs 50 gadu vecuma

- Ekskursijas pa dažādu etnisko grupu kultūrvēsturiskā mantojuma vietām, lai gūtu labāk iepazītu citas kultūras. Katra etniskā (kultūras) biedrība sagatavo savu programmu un piedāvā pārējām.
- Netieši organizēti (piemēram, kā teātra izrāde, seminārs vai izstāde) latviešu valodas kursi krieviski runājošiem pensionāriem, neakcentējot politisko nepieciešamību (naturalizāciju), bet praktisko noderīgumu;
- Diskusijas ar pašvaldību darbiniekiem par svarīgām pilsētas attīstības tēmām (latviešu valodā, piedaloties latviešu valodas skolotājam), kā arī praktiska palīdzība ikdienas situāciju risināšanā latviešu valodā (piemēram, iesnieguma uzrakstīšana pašvaldībai).

Pielikumi

1. Tabula "LR pastāvīgo iedzīvotāju nacionālais sastāvs republikas pilsētās uz gada sākumu (2003.-2007.g.).
2. Interviju transkripti.
3. Tabula "Interesantāko etniskās integrācijas jomā realizēto projektu apkopojums no 1998. līdz 2007.gadam Latvijā".